

Analiza kratkih lanaca opskrbe

sa smjernicama za Program razvoja poljoprivrede i
ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.-2031.)

Nacrt za javno savjetovanje

Naručitelj:

Grad Karlovac

*Ivana Banjavčića 9,
47000 Karlovac*

OIB: 25654647153

Dokument:

***Analiza kratkih lanaca opskrbe sa smjernicama za
Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja
Grada Karlovca (2027.–2031.)***

Oznaka dokumenta:

U-493/26-09-01

Datum izrade:

srpanj, 2026

Izrađivač:

IPS Konzalting d.o.o.

Ante Starčevića 66, 44000 Sisak

OIB: 01221346160

Ovlaštena osoba:

Ana-Marija Špicnagel

Sadržaj

Kazalo kratica	5
1 Analiza kratkih lanaca opskrbe	6
1.1 Svrha i ciljevi analize	6
1.1.1 Pojam i značaj kratkih lanaca opskrbe hranom (SFSC)	7
1.1.2 Metodologija i izvori podataka	9
1.1.3 Obuhvat analize	10
1.2 Mapiranje postojećih aktera	12
1.2.1 Lokalni poljoprivredni proizvođači	12
1.2.2 Prerađivači poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda	13
1.2.3 Prodajni kanali i posrednici	15
1.2.4 Potporne institucije i organizacije	16
1.3 Analiza tržišnih tokova	17
1.3.1 Tržnice, sajmovi i izravna prodaja na gospodarstvu	17
1.3.2 Internetska prodaja i dostava	18
1.3.3 HoReCa sektor (hoteli, restorani, ugostiteljstvo)	19
1.3.4 Lokalne i javne institucije	20
1.3.5 Maloprodaja lokalnih proizvoda	21
1.4 Identifikacija barijera i potencijala	21
1.4.1 Logističke i infrastrukturne prepreke	22
1.4.2 Administrativne prepreke, certifikacija i standardi kvalitete	22
1.4.3 Proizvodni kapaciteti i kontinuitet ponude	23
1.4.4 Znanja, vještine i udruživanje proizvođača	23
1.4.5 Potencijali i prilike za unapređenje	25
1.5 Usporedba s primjerima dobre prakse	27
1.5.1 Primjeri dobre prakse iz Hrvatske	27
1.5.2 Primjeri dobre prakse iz Europske unije	28
1.6 Zaključci i preporuke za kratke lance opskrbe	30
1.6.1 Ključni nalazi analize	30
1.6.2 Preporuke za jačanje i organizaciju kratkih lanaca opskrbe	30
1.6.3 Prijedlog daljnjih koraka i uloga Grada Karlovca	33
2 Smjernice za izradu Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.–2031.)	35
2.1 Svrha i karakter smjernica za potrebe izrade Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja	36
2.1.1 Odnos smjernica prema budućem Programu	36

2.2	Relevantni strateški i zakonodavni okvir	37
2.2.1	Okvir Europske unije	37
2.2.2	Predloženi okvir ZPP-a 2028.–2034.	38
2.2.3	Nacionalni okvir	39
2.2.4	Regionalni i lokalni okvir	40
2.2.5	Zahtjevi usklađenosti budućeg Programa	40
2.3	Preporuke za analitičku osnovu	41
2.3.1	Podaci o strukturi poljoprivrednih gospodarstava	41
2.3.2	Tržišni podaci i podaci o proizvodnji	42
2.3.3	SWOT analiza poljoprivrede i ruralnog područja	45
2.3.4	Konzultacije s dionicima i participativni proces	45
2.4	Ključna tematska područja za razmatranje	46
2.4.1	Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta	46
2.4.2	Ekološka i održiva poljoprivredna proizvodnja	47
2.4.3	Agroturizam i diversifikacija ruralnog gospodarstva	47
2.4.4	Digitalizacija i pametna poljoprivreda	48
2.4.5	Mladi poljoprivrednici i generacijska obnova	50
2.5	Mogući instrumenti financiranja	52
2.5.1	Strateški plan ZPP-a - intervencije ruralnog razvoja	52
2.5.2	Ostali EU fondovi i programi	53
2.5.3	Nacionalni i lokalni izvori financiranja	53
3	Prilozi	54
	Prilog 1. Popis mapiranih aktera	54
	Prilog 2. Popis ugostiteljskih objekata na području Grada Karlovca	55
	Prilog 4. Poljoprivredna gospodarstva Grada Karlovca prema ARKOD bazi (31.12.2025.)	56
	Prilog 5. Upitnik za poljoprivrednike vezano za kratke lance opskrbe	57
4	Popis tablica	65
5	Popis slika	65
6	Kazalo referenci	66

Kazalo kratica

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	Evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj (sustav identifikacije zemljišnih parcela)
B2B / B2C	poslovanje između poslovnih subjekata / poslovanje prema krajnjem potrošaču (engl. business-to-business / business-to-consumer)
CLLD	lokalni razvoj pod vodstvom zajednice (engl. Community-Led Local Development)
COREnet	Connecting advisors toward a European network for consumer-producer chains (projekt programa Obzor Europa)
CSA	poljoprivreda podržana zajednicom (engl. Community Supported Agriculture)
DABIS	degresivna dohodovna potpora po površini (engl. Degressive Area-Based Income Support)
DZS	Državni zavod za statistiku
EFJP	Europski fond za jamstva u poljoprivredi
EIP-AGRI	Europsko inovacijsko partnerstvo za produktivnost i održivost u poljoprivredi
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
EPRS	Služba Europskog parlamenta za istraživanja (engl. European Parliamentary Research Service)
EU	Europska unija
EU4Advice	EU Network of Short Food Supply Chain Advisors (projekt programa Obzor Europa)
EUFIC	European Food Information Council
HACCP	analiza opasnosti i kritične kontrolne točke (engl. Hazard Analysis and Critical Control Points)
HAMAG-BICRO	Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije
HAPIH	Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu
HBOR	Hrvatska banka za obnovu i razvitak
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HoReCa	hoteli, restorani, kafići i catering (engl. Hotel–Restaurant–Café/Catering)
ITP	Integrirani teritorijalni program
ITU	integrirana teritorijalna ulaganja
JLS	jedinica lokalne samouprave
JRC	Zajednički istraživački centar Europske komisije (engl. Joint Research Centre)
JURRA / RRA	Javna ustanova Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije
LAG	lokalna akcijska grupa
LEADER	Veze među aktivnostima za razvoj ruralnoga gospodarstva (franc. Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale)
MPŠR	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva
NAP	Nacionalni akcijski plan
NKD	Nacionalna klasifikacija djelatnosti
NN	Narodne novine
NRPP	nacionalni i regionalni partnerski plan
NRS	Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine
OPG	obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
P1 / P2 / P3	osobito vrijedna obradiva tla / vrijedna obradiva tla / ostala obradiva tla
PG	poljoprivredno gospodarstvo
PPUG	Prostorni plan uređenja grada
RH	Republika Hrvatska
SFSC	kratki lanac opskrbe hranom (engl. Short Food Supply Chain)
SWOT	analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji (engl. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats)
TRACES	EU sustav kontrole trgovine i stručnih podataka (engl. Trade Control and Expert System)
UFEU	Ugovor o funkcioniranju Europske unije
VFO	višegodišnji financijski okvir Europske unije
ZJN	Zakon o javnoj nabavi
ZMAG	Zelena mreža aktivističkih grupa
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika Europske unije

1 Analiza kratkih lanaca opskrbe

Kratki lanci opskrbe hranom (engl. Short Food Supply Chains - SFSC) posljednjih su godina prepoznati kao jedan od ključnih instrumenata razvoja održivih lokalnih prehrambenih sustava, kako na razini Europske unije, tako i u nacionalnim te lokalnim razvojnim politikama. Približavanjem proizvođača i potrošača skraćuje se put hrane „od polja do stola“, povećava udio dodane vrijednosti koji ostaje lokalnim poljoprivrednicima te jača otpornost, sljedivost i okolišnu održivost opskrbe hranom. Ova analiza izrađena je kao stručna podloga za razumijevanje stanja i potencijala kratkih lanaca opskrbe hranom na području Grada Karlovca te kao podloga za pripremu smjernica za izradu Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.-2031.) i uspostavu poticajnih mjera za poljoprivrednike.

1.1 Svrha i ciljevi analize

Svrha ove analize jest pružiti sažet, ali cjelovit pregled pojmovnog, strateškog i razvojnog okvira kratkih lanaca opskrbe hranom te ocijeniti polazno stanje i potencijale njihova razvoja na području Grada Karlovca. Analiza treba poslužiti kao podloga za planiranje i provedbu lokalnih mjera potpore poljoprivredi i lokalnoj proizvodnji hrane, u skladu s ciljevima definiranim u razvojnim dokumentima Grada.

Ciljevi analize su sljedeći:

- definirati pojam i temeljna obilježja kratkih lanaca opskrbe hranom te prikazati njihov značaj u europskom i nacionalnom strateškom okviru;
- mapirati postojeće aktere lokalnog prehrambenog sustava - proizvođače, prerađivače, prodajne kanale i potporne institucije;
- analizirati tržišne tokove: tržnice, izravnu prodaju, internetsku prodaju, HoReCa sektor, javne ustanove i maloprodaju;
- identificirati ključne barijere i potencijale te usporediti stanje s primjerima dobre prakse iz Hrvatske i Europske unije;
- dati zaključke i preporuke za jačanje i organizaciju kratkih lanaca opskrbe te definirati ulogu Grada Karlovca, uključujući polazišta za oblikovanje poticajnih mjera za poljoprivrednike.

Analiza je namijenjena prvenstveno tijelima gradske uprave, ali i široj stručnoj javnosti, poljoprivrednim proizvođačima, njihovim udruženjima te ostalim dionicima lokalnog prehrambenog sustava.

1.1.1 Pojam i značaj kratkih lanaca opskrbe hranom (SFSC)

Pojam kratkog lanca opskrbe formalno je definiran u pravu Europske unije. Prema članku 2. stavku 1. točki (m) Uredbe (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju iz EPFRR-a [3], „kratki lanac opskrbe“ znači lanac opskrbe koji uključuje ograničeni broj gospodarskih subjekata koji su predani suradnji, lokalnom gospodarskom razvoju te bliskim zemljopisnim i društvenim odnosima između proizvođača, prerađivača i potrošača. Ta je definicija dopunjena člankom 11. Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 807/2014, prema kojoj potpora obuhvaća samo lance koji ne uključuju više od jednog posrednika između poljoprivrednika i potrošača [6]. Istu logiku preuzima i važeći pravni okvir Zajedničke poljoprivredne politike za razdoblje 2023.–2027., utvrđen Uredbom (EU) 2021/2115 [4], koja među specifičnim ciljevima ZPP-a izrijekom navodi poboljšanje položaja poljoprivrednika u vrijednosnom lancu.

U stručnoj literaturi kratki lanci opskrbe hranom najčešće se određuju kroz tri temeljna obilježja: smanjen broj posrednika (idealno izravan odnos proizvođača i potrošača), zemljopisnu blizinu proizvodnje i potrošnje te dostupnost informacija o podrijetlu, načinu proizvodnje i kvaliteti proizvoda [5]. S obzirom na odnose u lancu, razlikuju se tri glavne vrste kratkih lanaca [6], [5].

Tablica 1 Klasifikacija kratkih lanaca opskrbe hranom (izvor: [5], [6])

Vrsta lanca	Obilježja
Lanac „licem u lice“ (Face-to-Face)	proizvođač prodaje izravno potrošaču; osobni kontakt temelj je povjerenja i autentičnosti (prodaja na gospodarstvu, tržnica, kućni prag, prigodni sajmovi i manifestacije)
Neposredni lanac (Proximate)	proizvodi se prodaju putem lokalnih tržišnih kanala u regiji proizvodnje: poljoprivredne prodavaonice, lokalna maloprodaja, potrošačke zadruge, ugostiteljstvo, javne ustanove (vrtići, škole, bolnice)
Prostorno prošireni lanac (Extended)	proizvodi se prodaju i potrošačima izvan regije proizvodnje, uz očuvanu sljedivost i regionalni identitet (oznake PDO/PGI, certificiranje, internetska prodaja)

U praksi kratki lanci obuhvaćaju širok raspon prodajnih modela: prodaju na vlastitom gospodarstvu, prodaju uz cestu, model „uberi sam“, trgovine poljoprivrednih proizvođača, dostavu do kućnog praga, krugove za kupovinu i društva potrošača, „uslugu s košaricom“ (potrošači unaprijed financiraju sezonu), box-scheme, prodaju preko interneta, sudjelovanje na festivalima i sajmovima te stolove za goste u sklopu ruralnog turizma [6].

Značaj kratkih lanaca opskrbe višestruk je. S gospodarskog stajališta, proizvođačima ostaje veći udio maloprodajne cijene, stvara se dodatni i sigurniji izvor prihoda kroz mrežu stalnih lokalnih potrošača, potiče se diversifikacija prihoda malih i srednjih gospodarstava te zadržavanje vrijednosti u lokalnom gospodarstvu; lokalna prerada i izravna prodaja generiraju i nova radna mjesta, s učinkom umnažanja u turizmu [6], [7]. S okolišnog stajališta, skraćivanje transportnih ruta i kraće skladištenje smanjuju emisije i gubitke hrane, smanjuje se ambalaža te se potiču ekološki prihvatljiviji oblici proizvodnje i

očuvanje starih sorti i pasmina [6], [7]. S društvenog i kulturnog stajališta, jača se povjerenje i izravna veza potrošača s proizvođačima, prehrambena pismenost, prehrambena sigurnost i otpornost lokalne zajednice na tržišne poremećaje, a čuvaju se i lokalne poljoprivredne tradicije [6], [8].

O raširenosti kratkih lanaca u EU govori podatak da u prosjeku oko 15 % poljoprivrednih gospodarstava u Uniji prodaje više od polovice svoje proizvodnje izravno potrošačima - pretežno je riječ o malim gospodarstvima - dok devet od deset građana EU-a smatra da kupnja od lokalnog gospodarstva donosi koristi [81]. Znanstveno-politički izvještaj Zajedničkog istraživačkog centra Europske komisije (JRC) kratke lance definira kroz proizvode „prepoznatljive i sljedive do poljoprivrednika, uz minimalan ili nikakav broj posrednika“, a pojam „lokalnoga“ najčešće se određuje radijusom od 20 do 100 km od mjesta proizvodnje [82].

Razvoj kratkih lanaca opskrbe snažno je ugrađen u strateške dokumente EU-a i Republike Hrvatske. Strategija „od polja do stola“ [9], kao sastavnica Europskog zelenog plana, izrijekom potiče skraćivanje lanaca opskrbe i jačanje lokalnih i regionalnih prehrambenih sustava radi smanjenja utjecaja prehrambenog sustava na okoliš i klimu. Na nacionalnoj razini, Strategija poljoprivrede do 2030. godine (NN 26/22) [10] među ciljevima ističe jačanje veza između proizvodnje i tržišta te položaja proizvođača u lancu vrijednosti, dok Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike RH 2023.–2027. [11] predviđa intervencije kojima se potiču proizvođačke organizacije, zajednički nastup poljoprivrednika na tržištu i skraćivanje lanca opskrbe do krajnjeg potrošača. Na europskoj razini razvoj kratkih lanaca dodatno podupiru Horizon projekti COREnet i EU4Advice, kroz koje je 2025. pokrenuta zajednička europska mreža savjetnika za kratke lance opskrbe [78], [79], [80].

Sažeto, kratki lanci opskrbe nisu tek alternativni prodajni kanal, nego strateški instrument kojim lokalna zajednica istodobno ostvaruje gospodarske, okolišne i društvene ciljeve: povećava dohodak vlastitih poljoprivrednika, zadržava vrijednost u lokalnom gospodarstvu, smanjuje okolišni otisak prehrane te građanima osigurava svježiju hranu poznatog podrijetla. Za njihov razvoj postoji čvrst pravni i strateški okvir na razini EU-a i Hrvatske te dostupni izvori financiranja, a ključna pretpostavka uspjeha jest organizacija ponude i potražnje na lokalnoj razini, što je upravo uloga koju može preuzeti Grad Karlovac.

1.1.2 Metodologija i izvori podataka

Analiza je izrađena prikupljanjem, obradom i interpretacijom postojećih javno dostupnih podataka i dokumenata, bez provođenja vlastitih terenskih istraživanja. Korištena je kombinacija kvantitativnih podataka (službene statistike i evidencije) i kvalitativnih izvora (strateški, planski i programski dokumenti te stručna literatura). Kvantitativni podaci obrađeni su iz javnih baza i evidencija (ARKOD, Upisnik poljoprivrednika APPRRR-a, TRACES, DZS, baza agroturizama idemonaselo.hr), a kvalitativni nalazi izvedeni su usporednom analizom strateških dokumenata, stručne literature i dokumentiranih primjera dobre prakse iz Hrvatske i Europske unije. Popisi aktera sastavljeni su pretraživanjem javno dostupnih registara, specijaliziranih platformi i medijskih izvora, uz navođenje izvora za svaki podatak. Analiza koristi podatke koji se odnose na razdoblje od 2018. do 2026. godine, pri čemu su, gdje god je to bilo moguće, uzeti zadnji dostupni podaci.

Glavni izvori podataka korišteni u analizi su:

- Prostorni plan uređenja Grada Karlovca - III. izmjene i dopune (Grad Karlovac, 2024.) - kategorizacija i površine poljoprivrednih tala (P1, P2, P3);
- Državni zavod za statistiku - Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. (konačni rezultati) – demografski podaci [\[12\]](#);
- Plan razvoja Grada Karlovca 2021.–2030. – razvojni kontekst i prostorna obilježja Grada [\[1\]](#);
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) - Upisnik poljoprivrednika i Baza korisnika potpora - podaci o poljoprivrednim gospodarstvima i potporama [\[15\]](#); ARKOD baza - broj i površina ARKOD parcela te broj poljoprivrednih gospodarstava prema veličini i sjedištu (31.12.2025.) [\[16\]](#);
- eTržnica Karlovačke županije i Grada Karlovca - podaci o postojećim oblicima izravne prodaje lokalnih proizvođača [\[17\]](#);
- brošura „Kratki lanci opskrbe poljoprivrednih proizvoda“ (IPS Konzalting, Nacionalna ruralna mreža, 2021.) - pojmovni okvir, modeli i primjeri kratkih lanaca [\[6\]](#);
- baza agroturizama idemonaselo.hr (izvod „agroturizmi_idemonaselo.xlsx“) - podaci o agroturizmima po županijama [\[27\]](#);
- europski istraživački i politički izvori o kratkim lancima: Briefing Europskog parlamenta (EPRS, 2016.) [\[81\]](#), znanstveno-politički izvještaj Zajedničkog istraživačkog centra Europske komisije (JRC, 2013.) [\[82\]](#) i Strateški vodič projekta Strength2Food (Horizon 2020) [\[83\]](#);
- službene mrežne stranice institucija (Grad Karlovac, Karlovačka županija, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, LAG Vallis Colapis i dr.), stručna literatura i mediji, uz izvore navedene u tekstu na mjestu korištenja;
- strateški i pravni dokumenti EU-a i RH: Uredba (EU) br. 1305/2013 [\[3\]](#), Uredba (EU) 2021/2115 [\[4\]](#), Strategija „od polja do stola“ [\[9\]](#), Strategija poljoprivrede do 2030. (NN 26/22) [\[10\]](#) i Strateški plan ZPP-a RH 2023.–2027. [\[11\]](#).

Svi izvori označeni su u tekstu broječanom oznakom u uglatim zagradama, npr. [1], pri čemu je broj ujedno i poveznica na izvorni dokument ili mrežnu stranicu; iznimka su izvori koji nisu javno objavljeni (radni materijali i priložene publikacije). Cjelovito kazalo referenci nalazi se na kraju dokumenta.

Pri interpretaciji podataka treba uzeti u obzir metodološka ograničenja: sustavne statistike o opsegu izravne prodaje i prometu u kratkim lancima opskrbe na lokalnoj razini u Hrvatskoj se ne vode, pa se stanje na području Grada Karlovca ocjenjuje posredno, na temelju podataka o strukturi poljoprivrednih gospodarstava, korištenju zemljišta, certificiranim ekološkim proizvođačima te evidentiranim prodajnim kanalima.

Podaci iz različitih izvora odnose se na različita referentna razdoblja (2018.–2026.), što je u tekstu naznačeno.

Popisi aktera (prerađivača, ugostiteljskih objekata, ustanova) temelje se na javno dostupnim izvorima i ne mogu se smatrati iscrpnima; za potrebe konačnog Programa preporučuje se njihova terenska verifikacija.

1.1.3 Obuhvat analize

Analiza obuhvaća isključivo administrativno područje Grada Karlovca (ne i ostatak Karlovačke županije, osim gdje je to izrijeком navedeno radi konteksta).

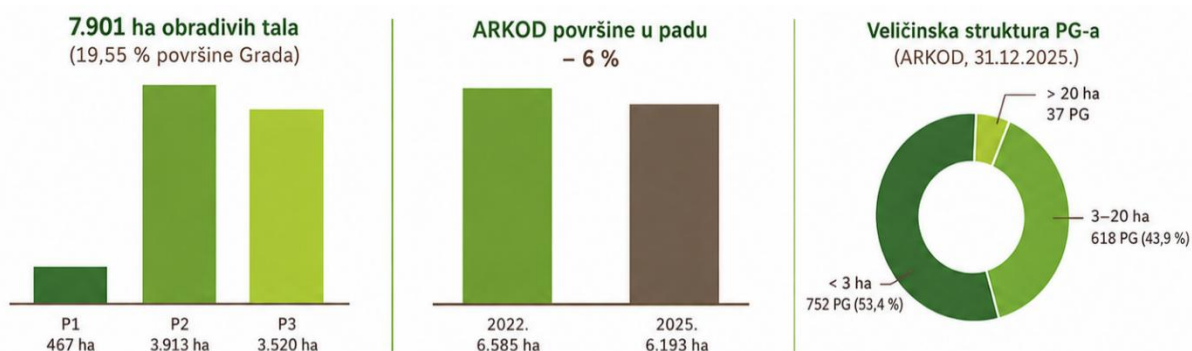
Grad Karlovac središte je Karlovačke županije, prostire se na površini od oko 401 km² i obuhvaća 52 naselja, a smješten je na dodiru panonskog, peripanonskog i gorskog prostora, na sutoku četiriju rijeka - Korane, Kupe, Mrežnice i Dobre [1], [13]. Takav smještaj daje mu obilježja prijelaznog prostora u kojem se urbano središte izravno naslanja na ruralno okruženje s razmjerno očuvanim prirodnim resursima, što je povoljno polazište za razvoj lokalne proizvodnje hrane i njezin izravan plasman u gradu.

Prema konačnim rezultatima Popisa stanovništva 2021. godine, na području Grada Karlovca živi 49.377 stanovnika, što je 11,4 % manje nego 2011. godine [12]. Iako depopulacija predstavlja razvojni izazov, Karlovac ostaje najveće potrošačko središte županije, s koncentracijom kupovne moći, javnih ustanova (škole, vrtići, bolnica) i ugostiteljstva - dakle s potražnjom koja može apsorbirati znatno veći opseg lokalno proizvedene hrane nego što se danas plasira kroz kratke lance.

Poljoprivredni resursi Grada značajni su. Prema Prostornom planu uređenja Grada Karlovca (IV. izmjene i dopune) [105], na području Grada evidentirano je ukupno 7.901,09 ha obradivih poljoprivrednih tala, što čini 19,55 % površine grada; od toga 467,26 ha otpada na osobito vrijedna obradiva tla (P1), 3.913,48 ha na vrijedna obradiva tla (P2) te 3.520,35 ha na ostala obradiva tla (P3). P1 i P2 tla uživaju najviši stupanj zaštite i moraju se prvenstveno koristiti za poljoprivrednu proizvodnju, što dugoročno osigurava zemljišnu osnovu za lokalnu proizvodnju hrane.

Podaci ARKOD evidencije pokazuju, međutim, i nepovoljne trendove: ukupna evidentirana površina ARKOD parcela smanjila se s 6.585,31 ha krajem 2022. na 6.193,04 ha krajem 2025. godine (pad od oko 6 %), oranice su smanjene s 3.677,17 ha na 3.172,79 ha, dok se površina privremeno neodržavanih parcela povećala s 34,46 ha na čak 156,83 ha, što upućuje na postupno napuštanje dijela zemljišta. [106], [107] U strukturi proizvodnje prevladava ratarsko-stočarska funkcija (žitarice i krmno bilje, uz dominaciju kukuruza), dok se povrćarstvo, voćarstvo, peradarstvo i stočarstvo ocjenjuju kao neiskorišteni razvojni potencijal - upravo one grane koje su najpogodnije za plasman kroz kratke lance opskrbe.

Prema službenim podacima ARKOD baze, na dan 31. prosinca 2025. na području Grada Karlovca upisano je 1.407 poljoprivrednih gospodarstava s ukupno 13.586 ARKOD parcela i 6.552,86 ha površine (prema sjedištu gospodarstva), što čini 22,9 % gospodarstava i 20,9 % ARKOD površina Karlovačke županije te 0,50 % gospodarstava Hrvatske [16]. Prosječno gospodarstvo obrađuje 4,66 ha (prosjeck županije je 5,12 ha, a Hrvatske 8,10 ha), a u strukturi izrazito prevladavaju mala gospodarstva: njih 752 (53,4 %) obrađuje manje od 3 ha, 618 (43,9 %) između 3 i 20 ha, dok svega 37 gospodarstava obrađuje više od 20 ha [16]. Grad Karlovac kroz vlastite programe potpora sufinancira mlade poljoprivrednike i razvoj OPG-ova [14], [20]. U sustavu TRACES, u kojem se u skladu s Uredbom (EU) 2018/848 izdaju certifikati za sve subjekte u ekološkoj proizvodnji iz Republike Hrvatske (nacionalnu evidenciju čini Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji), evidentirana su 43 certificirana subjekta s područja Grada [108], a korisnicima s područja Karlovca u financijskoj godini 2025. isplaćeno je ukupno 4.193.551,97 € poljoprivrednih potpora, 1,4 % više nego godinu ranije. [109]

Slika 1 Poljoprivreda Grada Karlovca u brojkama (izvori: [16]; obrada: IPS Konzalting)

Na području Grada već postoje i institucionalni začeci kratkih lanaca opskrbe: uz gradsku tržnicu kao tradicionalno mjesto izravne prodaje, Karlovačka županija i Grad Karlovac pokrenuli su 2020. godine eTržnicu - internetsku platformu koja izravno povezuje lokalne OPG-ove i krajnje potrošače [18], [17]. Ovi kanali, zajedno s opisanim resursima i potražnjom urbanog središta, čine polazni okvir unutar kojeg se u nastavku analize razmatraju stanje, potencijali i mjere razvoja kratkih lanaca opskrbe hranom na području Grada Karlovca.

1.2 Mapiranje postojećih aktera

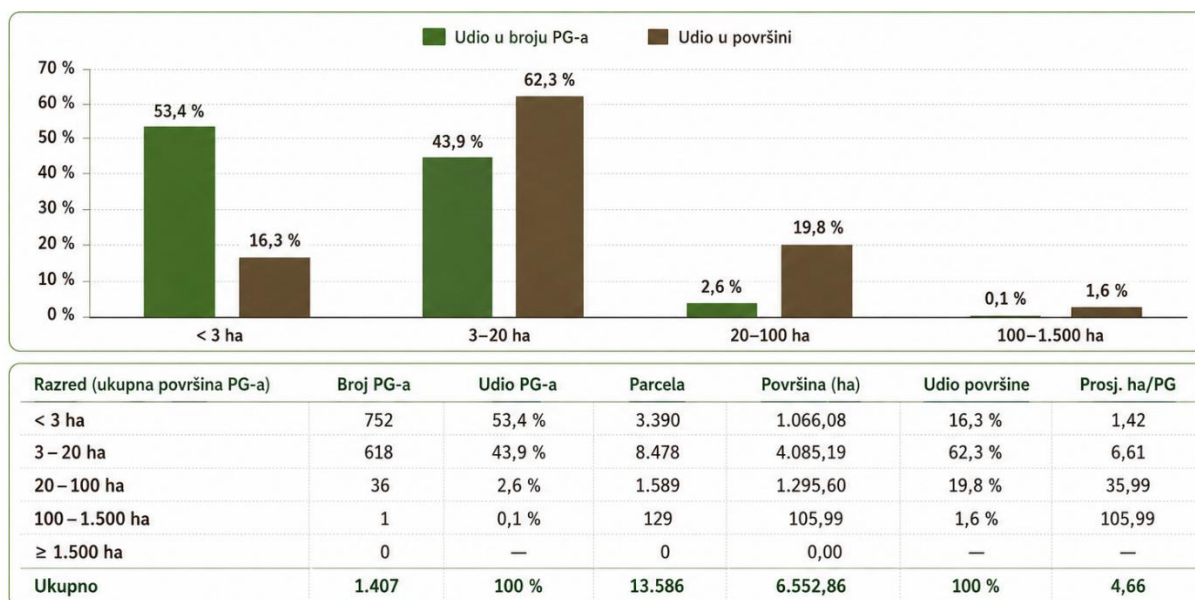
1.2.1 Lokalni poljoprivredni proizvođači

Temeljni proizvodni sloj kratkih lanaca opskrbe na području Grada Karlovca čine obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Prema ARKOD bazi APPRRR-a, sa sjedištem na području Grada upisano je 1.407 poljoprivrednih gospodarstava (stanje 31.12.2025.), raspoređenih u 49 od 52 naselja Grada; najviše ih je u samom Karlovcu (638), a slijede Rečica (76), Šišljavić (52) i Ladvenjak (48) [16].

Veličinska struktura potvrđuje usitnjenost: 53,4 % gospodarstava obrađuje manje od 3 ha, a samo 2,7 % više od 20 ha [16]. Službenu evidenciju svih poljoprivrednih gospodarstava (OPG-ova, obrta, trgovačkih društava i zadruga) vodi APPRRR kroz Upisnik poljoprivrednika [15]; budući da ARKOD obuhvaća samo gospodarstva s upisanim zemljištem, ukupan broj svih oblika gospodarstava (uključujući npr. pčelare bez zemljišta) za područje Grada treba zatražiti od APPRRR-a u sklopu pripreme Programa.

Struktura proizvodnje pretežno je ratarsko-stočarska: prema ARKOD evidenciji krajem 2025. na području Grada evidentirano je 6.193,04 ha poljoprivrednog zemljišta, od čega 3.172,79 ha oranica i 2.384,69 ha livada, uz 223,84 ha pašnjaka, 194,74 ha voćnjaka, 2,95 ha staklenika na oranici i 1,33 ha vinograda. [106] U biljnoj proizvodnji najzastupljenije su žitarice i krmno bilje (dominira kukuruz). Kao razvojni potencijal ističu se povrćarstvo, voćarstvo, peradarstvo, svinjogojstvo, sitno stočarstvo, cvjećarstvo i uzgoj šumskih plodina. [110]

Tablica 2 Analiza PG-ova prema veličini

Tablica 3 Analiza agro pokazatelja Grada Karlovca u odnosu na Karlovačku županiju i Republiku Hrvatsku

Grad Karlovac u odnosu na županiju i državu

Pokazatelj	Grad Karlovac	Karlovačka županija	Udio u županiji	Republika Hrvatska	Udio u RH
Broj PG-a	1.407	6.130	22,9 %	282.640	0,50 %
Broj ARKOD parcela	13.586	61.090	22,2 %	2.612.260	0,52 %
Površina (ha)	6.552,86	31.362,52	20,9 %	2.289.935,92	0,29 %
Prosje. površina po PG-u (ha)	4,66	5,12	–	8,10	–

Za kratke lance opskrbe posebno su relevantne sljedeće skupine proizvođača:

- 43 certificirana subjekta u ekološkoj proizvodnji s područja Grada, evidentirana u sustavu TRACES u kojem se certifikati izdaju prema Uredbi (EU) 2018/848 - ekološki proizvodi tipično postižu najveću dodanu vrijednost upravo u izravnoj prodaji;
- najmanje 24 OPG-a s područja Karlovačke županije (dio s područja Grada) koji su aktivno prodavali putem županijsko-gradske eTržnice, s ponudom jaja, mliječnih proizvoda, meda, mesa, lješnjaka, sadnica, voća i povrća [19], [17];
- OPG-ovi korisnici gradskih potpora male vrijednosti za poljoprivredu i ruralni razvoj - u 2024. Grad je dodijelio potpore za mjere koje uključuju i diverzifikaciju djelatnosti te digitalizaciju proizvodnje i prodaje poljoprivrednih proizvoda [20];
- proizvođači prisutni na specijaliziranim platformama lokalnih proizvoda, npr. na platformi Finoteka u kategoriji Karlovac [21].

Ukupno gledano, proizvodna baza je brojna, ali usitnjena: prevladavaju mala gospodarstva orijentirana na ratarstvo i stočarstvo, dok je udio tržišno orijentiranih proizvođača povrća, voća i prerađevina - ključnih za kratke lance - razmjerno malen. To je ujedno i glavna strukturna činjenica koju poticajne mjere Grada trebaju adresirati.

1.2.2 Prerađivači poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda

Za kratke lance opskrbe ključni su mali prerađivači koji djeluju u sklopu OPG-ova, u pravilu kroz registrirane dopunske djelatnosti na gospodarstvu (prerada vlastitih poljoprivrednih proizvoda i njihova izravna prodaja). Upravo prerađevine - med, sirevi, džemovi, sokovi, zimnica, suhomesnati proizvodi, nose najveću dodanu vrijednost, produljuju sezonu prodaje i čine osnovu prepoznatljive lokalne ponude [6]. Cjeloviti javni registar malih prerađivača po jedinicama lokalne samouprave ne postoji (evidencija dopunskih djelatnosti vodi se u Upisniku poljoprivrednika APPRRR-a [15]), pa je pregled u nastavku sastavljen pretraživanjem dostupnih javnih baza: eTržnice Karlovačke županije i Grada Karlovca [17], [19], platforme Finoteka (kategorija Karlovac) [21], baze agroturizama idemonaselo.hr [27] te mrežnih stranica proizvođača i udruga.

Po skupinama prerade, na području Grada i u njegovoj neposrednoj okolini evidentirani su u Tablici 4. sljedeći tipovi malih prerađivača.

Tablica 4 Mali prerađivači u kontekstu OPG-ova na području Grada Karlovca – tipovi prerade i primjeri (indikativno, prema javno dostupnim bazama)

Tip prerade (dopunska djelatnost)	Tipični proizvodi	Primjeri i izvori (javne baze)
Pčelarstvo i prerada pčelinjih proizvoda	med, matična mliječ, propolis, medni likeri, apiturizam	Pčelarsko društvo Karlovac okuplja pčelare karlovačkog kraja [26]; Pčelarstvo Baričević (Karlovac) u bazi agroturizama [27]; med i pčelinji proizvodi među glavnom ponudom OPG-ova na eTržnici [19]
Prerada voća	džemovi, pekmezi, sokovi, sirupi, rakije i likeri, sušeno voće	proizvodi OPG-ova u kategoriji Karlovac na platformi Finoteka (sokovi i sirupi od lokalnog voća, lavanda) [21]; ponuda sokova i prerađevina na eTržnici [19]
Prerada povrća („zimnica“)	ajvar, kiselo povrće, umaci, sušeno povrće	ponuda sezonske zimnice na platformama lokalnih proizvoda i tržnici [21], [41]
Prerada mlijeka	svježi i dimljeni sirevi, škripavac, kajmak, maslac, vrhnje	mliječne prerađevine (dimljeni sir, škripavac, domaći maslac, kordunski kajmak) među najzastupljenijima na eTržnici [19], [17]
Prerada mesa	suhomesnati proizvodi, kobasice, slanina, mesne konzerve	meso i mesne prerađevine u ponudi OPG-ova na eTržnici [19]; registracija zahtijeva ispunjavanje veterinarskih uvjeta (v. poglavlje 4.2.)
Prerada žitarica	brašna, tjestenine, pekarski proizvodi	mali proizvođači uz industrijsku preradu (žitoproizvod) [24]

Uz male prerađivače, na području Grada djeluju i tri značajna industrijska prerađivača hrane i pića: Mesna industrija braće Pivac, PPK karlovačka mesna industrija, KIM Mljekara Karlovac d.o.o. (u sastavu Dukat/Lactalis grupe; oko 125 zaposlenih, najveći proizvođač i izvoznik trajnog mlijeka u Dukat grupi) [22], [23], Žitoproizvod d.d. (mlinarstvo, pekarstvo i svježa tjestenina; više od 100 zaposlenih) [24] te Heineken Hrvatska d.o.o. - Karlovačka pivovara (proizvodnja piva, tradicija od 1854.) [25]. Predmetni prerađivači posluju pretežno kroz duge, konvencionalne lance, ali su relevantni kao otkupljivači lokalnih sirovina (meso, mlijeko, žitarice) te kao nositelji prepoznatljivosti Karlovca kao „grada hrane i piva“ (manifestacija Dani piva) [42].

Ključni nalaz za Program: mali prerađivači postoje, ali su malobrojni, rascjepkani i slabo vidljivi - niti jedna javna baza ne daje njihov cjelovit popis. Preporučuje se da Grad u suradnji s APPRRR-om i savjetodavnom službom izradi registar malih prerađivača i dopunskih djelatnosti na području Grada te potporama (oprema za preradu, objekti, certificiranje) potakne nove prerađivačke kapacitete na OPG-ovima, jer bez prerade nema cjelogodišnje ponude u kratkim lancima.

1.2.3 Prodajni kanali i posrednici

U konvencionalnim (dugim) lancima opskrbe poljoprivrednik u pravilu prodaje otkupljivaču, zadruzi-otkupljivaču, veletrgovcu ili prerađivaču, a proizvod do potrošača dolazi preko distributera i trgovačkih lanaca - uz tri do pet posrednika. Svaki posrednik preuzima dio marže, pa proizvođaču u konvencionalnom lancu ostaje manji dio maloprodajne cijene, a informacija o podrijetlu proizvoda za potrošača se gubi [28], [29].

Kratki lanci opskrbe taj odnos mijenjaju: dopuštaju najviše jednog posrednika, a težište prebacuju na izravan odnos proizvođača i potrošača, čime se proizvođaču povećava udio u cijeni, a potrošaču osiguravaju svježina i sljedivost [3], [6]. Empirijska istraživanja projekta Strength2Food potvrđuju ekonomsku korist za proizvođače: sudjelovanje u kratkim lancima donosi prosječnu cjenovnu premiju od 72,2 %, naspram 16,7 % u dugim lancima, uz lančanu dodanu vrijednost od 38,7 % naspram 1 %; pri odabiru kanala ipak treba uračunati troškove distribucije i utrošak radnog vremena proizvođača [83]. Navedeni pokazatelji preuzeti su iz Slike 2. Strateškog vodiča projekta Strength2Food (str. 10.–11.) i temelje se na uzorku od 208 poslovnih subjekata iz šest europskih zemalja, u ukupno 486 tržišnih lanaca [83], [74]; vodič izrijeком upozorava da nakon odbitka troškova distribucije pojedini kanali (primjerice prodaja na tržnicama) postaju manje isplativi za dio proizvođača [83].

Tablica 5 Usporedba konvencionalnih i kratkih lanaca opskrbe (izrađeno prema: [28], [3], [30], [6])

Obilježje	Konvencionalni (dugi) lanac	Kratki lanac opskrbe (SFSC)
 Broj posrednika	3–5 (otkupljivač, veletrgovac, distributer, maloprodaja)	0–1 (izravna prodaja ili jedan posrednik)
 Udio proizvođača u maloprodajnoj cijeni	manji – veći dio marže preuzimaju posrednici	veći – najveći dio cijene ostaje proizvođaču
 Sljedivost i informacije za potrošača	ograničena – podrijetlo često nepoznato	potpuna – potrošač poznaje proizvođača i način proizvodnje
 Svježina i transport	dulji transport i skladištenje	kratki transport, „od polja do stola” u pravilu unutar 48 sati
 Količine i kontinuitet	velike, standardizirane isporuke	male serije, sezonska ponuda
 Tipični kanali	trgovački lanci, veletržnice, industrijski otkup	tržnica, kućni prag, e-tržnica, košarice, sajmovi, izravna opskrba ugostiteljstva i javnih ustanova

Na području Grada Karlovca danas su za male proizvođače glavni kanali kratkih lanaca gradska tržnica, prodaja na kućnom pragu, e-prodaja te sajamske manifestacije; dok posrednički kanali (otkup, veleprodaja, trgovački lanci) dominiraju u ratarskoj i mljekarskoj proizvodnji (otkup mlijeka za industriju). Detaljna analiza tokova po kanalima dana je u poglavlju 3.

1.2.4 Potporne institucije i organizacije

Institucionalnu potporu poslovanju poljoprivrednika, pa tako i razvoju kratkih lanaca opskrbe na području Grada Karlovca pružaju institucije na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini:

- Grad Karlovac - Upravni odjel za gospodarstvo, razvoj grada i fondove EU: provodi gradske potpore male vrijednosti za poljoprivredu i ruralni razvoj [\[31\]](#), [\[20\]](#);
- Karlovačka županija i Javna ustanova Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije: nositelji projekta javne nabave hrane za škole, kojim se lokalni proizvođači izravno povezuju sa školskim kuhinjama [\[32\]](#), [\[33\]](#), [\[112\]](#);
- LAG Vallis Colapis: lokalna akcijska grupa koja provodi LEADER/CLLD pristup na području 14 gradova i općina Karlovačke i Zagrebačke županije, uključujući Karlovac; provodi natječaje i dodjeljuje potpore za male projekte poljoprivrednika [\[34\]](#);
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva - Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede: stručna podrška poljoprivrednicima kroz mrežu terenskih ureda [\[35\]](#), [\[36\]](#);
- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR): vodi Upisnik poljoprivrednika, provodi izravna plaćanja i natječaje ruralnog razvoja [\[15\]](#);
- Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu (HAPIH): stručno-znanstvena podrška u području poljoprivrede i hrane, uključujući sigurnost i kvalitetu hrane [\[37\]](#);
- Pčelarsko društvo Karlovac: strukovna udruga pčelara karlovačkog kraja [\[26\]](#);
- Veleučilište u Karlovcu - studij Prehrambene tehnologije i studij poduzetništva u turizmu i ugostiteljstvu: lokalni izvor stručnih znanja za preradu hrane, sigurnost hrane i razvoj proizvoda i turizma [\[39\]](#);
- Turistička zajednica grada Karlovca koja je osnovana radi promicanja i razvoja turizma, ali i gospodarskih interesa u segmentu ugostiteljskih usluga i usluga u turizmu;
- udruge i mreže civilnog društva: Hrvatska mreža za ruralni razvoj [\[7\]](#), lokalne udruge proizvođača, pčelara i vinogradara te zadruge u nastajanju; na nacionalnoj razini i inicijative poput ZMAG-a i zadruga solidarne razmjene [\[40\]](#);
- na europskoj razini: mreža savjetnika za kratke lance opskrbe uspostavljena kroz Horizon projekte COREnet i EU4Advice, kojoj se mogu priključiti i hrvatski savjetnici [\[78\]](#), [\[80\]](#).

Mreža potpornih institucija je razmjerno gusta, no njezino djelovanje u odnosu na kratke lance opskrbe zasad je fragmentirano: svaka institucija provodi vlastite mjere, a nedostaje koordinacijska točka na razini Grada koja bi objedinila potpore, edukaciju, promociju i logistiku kratkih lanaca. To je jedan od ključnih nalaza za oblikovanje uloge Grada u poglavlju 6.

1.3 Analiza tržišnih tokova

1.3.1 Tržnice, sajmovi i izravna prodaja na gospodarstvu

Središnje mjesto izravne prodaje u Karlovcu jest Tržnica Karlovac d.o.o. Zgrada tržnice raspolaže s ukupno 18.752 m² bruto prostora, što uključuje zatvoreni, otvoreni i natkriveni tržišni prostor, kao i prodajne kioske, skladišta, hladnjače za voće i povrće te ribarnicu [38]. Tržnica je i turistički prepoznata kao mjesto ponude domaćih proizvoda karlovačkog kraja [41]. Na tržnici je djelovalo i fizičko prodajno mjesto eTržnice, čime su se tradicionalni i digitalni kanal izravne prodaje međusobno nadopunjavali [17].

O opsegu prodaje na kućnom pragu (izravno na gospodarstvu) za područje Grada Karlovca ne postoje javno dostupni službeni podaci niti se u dostupnim gradskim i županijskim dokumentima navodi koliko OPG-ova prodaje izravno na gospodarstvu. Posredni pokazatelji (ponuda 24 OPG-a na eTržnici s opcijom preuzimanja na gospodarstvu, ponuda meda, sira i povrća „s kućnog praga“ oglašena na platformama lokalnih proizvoda) upućuju na to da je ovaj kanal bio prisutan, ali statistički nevidljiv [19], [21].

Preporučuje se da Grad u sklopu pripreme Programa provede anketno mapiranje proizvođača koji prodaju na gospodarstvu, jer je to preduvjet za cilijane mjere (označavanje, promociju, „kartu domaćih proizvođača“).

Važan kanal izravne prodaje i promocije jesu sajamske manifestacije. Na njima proizvođači u kratkom razdoblju dosežu velik broj potrošača, grade prepoznatljivost i stvaraju mrežu stalnih kupaca [6]. Pregled ključnih manifestacija relevantnih za karlovačke proizvođače dan je u tablici 6.

Tablica 6 Sajamske manifestacije relevantne za plasman i promociju karlovačkih proizvođača

Razina	Manifestacija (mjesto, ritam održavanja)	Izvor
Grad Karlovac	Dani piva Karlovac (kraj kolovoza/početak rujna) - jedna od najposjećenijih manifestacija u Hrvatskoj, s ponudom hrane i pića; Ivanjski krijes, Dani pčela u Karlovcu, Dani obrtništva i Obrtnički sajam Grada Karlovca i Karlovačke županije (travanj); Božićni obrtnički sajam (prosinac); gradske manifestacije i Advent u Karlovcu	[42], [44], [43]
Karlovačka županija	Obrtnički i gospodarski sajmovi te lokalne manifestacije u gradovima i općinama županije (Ogulin, Ozalj, Duga Resa, Slunj) - kušanja, vinske i gastro manifestacije, sajmovi udruga proizvođača	[44], [43]
Republika Hrvatska	Proljetni i Jesenski međunarodni bjelovarski sajam (Gudovec) - najveći poljoprivredni sajmovi u zemlji, uključujući sajam OPG-ova i eko proizvođača te pčelarski sajam; Benkovački sajam; cjeloviti kalendar sajмова vode Agrokлуб i HGK	[45], [46], [47]

Sudjelovanje proizvođača na sajmovima (zakup izložbenog prostora, kotizacije, prijevoz, promotivni materijali) Grad već subvencionira kroz postojeći sustav potpora male vrijednosti za poljoprivredu i ruralni razvoj [20], čime se lokalnim OPG-ovima bitno snižava prag izlaska na sajmove izvan Karlovca, a Gradu osigurava vidljivost „karlovačke košarice“ na nacionalnim manifestacijama.

1.3.2 Internetska prodaja i dostava

Na razini Hrvatske internetska prodaja domaćih proizvoda posljednjih je godina snažno porasla, a proizvođačima su na raspolaganju brojne platforme: Plodovi.hr [48], Finoteka (dostava „od polja do stola“ u 24 sata) [49], Plac.hr [50], OPG Burza [51], Ajmo Lokalno [52] te javne online tržnice poput Online tržnica Grada Zagreba [53]. Pregled više od 20 internetskih kanala za prodaju OPG proizvoda objavio je i Agroklub [54]. Sve navedene platforme provjerene su i aktivne na dan 1. kolovoza 2026.; pritom Plac.hr dostavlja isključivo na području Grada Zagreba, a Ajmo Lokalno primarno pokriva Šibensko-kninsku županiju. Posebno je zanimljiv model platforme „Ajmo Lokalno“ projekta Šibensko-kninske županije koji cjelovitim digitalnim rješenjem kratkih lanaca povezuje male proizvođače s građanima i ugostiteljima (B2B model), uz mogućnost objedinjavanja narudžbi od više proizvođača [52]. Ovi kanali malim proizvođačima omogućuju pristup kupcima izvan lokalnog područja uz zadržavanje obilježja kratkog lanca (izravna narudžba od proizvođača, poznato podrijetlo). Pritom treba imati na umu da je tržište digitalnih platformi promjenjivo jer dio platformi s vremenom prestaje s radom, pa je za proizvođače ključno ne oslanjati se na jedan jedini kanal, nego kombinirati više kanala prodaje uz vlastitu bazu kupaca [6].

Za uspješnu digitalnu prodaju literatura ističe nekoliko praktičnih pravila: jasnu strategiju (što, gdje i kome se prodaje), webshop prilagođen mobilnim uređajima, dostupnost i brz odgovor kupcima, pristupačnu dostavu, ulaganje u internetski marketing (e-mail, društvene mreže, oglašavanje), izgradnju pouzdanog branda kroz recenzije te kvalitetnu ambalažu kao „prvi kontakt“ s kupcem [6]. Kao besplatan prvi korak proizvođačima služe i Facebook grupe tipa „online tržnica“ po županijama [6].

Za područje Grada Karlovca ključno je iskustvo eTržnice Karlovačke županije i Grada Karlovca, pokrenute u travnju 2020. kao odgovor na pandemijske uvjete: platforma je objedinila ponudu 24 lokalna OPG-a (jaja, mliječni proizvodi, med, meso, voće, povrće, sadnice), a narudžbe su se dogovarale izravno s proizvođačima uz dostavu ili preuzimanje [18], [19]. Platforma je u međuvremenu prebačena u arhivsku inačicu i nije aktivno tržišno mjesto [17], što potvrđuje nalaz da digitalni kanal bez transakcijskih funkcija (košarica, plaćanje, organizirana dostava) i bez stalnog „vlasnika procesa“ dugoročno ne opstaje.

Grad je digitalizaciju proizvodnje i prodaje poljoprivrednih proizvoda uvrstio među mjere gradskih potpora male vrijednosti [20], a obnova e-kanala u transakcijskom obliku jedno je od područja u kojima gradske mjere mogu najbrže dati rezultat.

1.3.3 HoReCa sektor (hoteli, restorani, ugostiteljstvo)

HoReCa sektor (engl. Hotel–Restaurant–Café/Catering) obuhvaća nekoliko glavnih segmenata: hotelijerstvo i druge oblike smještaja s uslugom prehrane; restorana (restorani, bistroi, konobe, gostionice, pizzerije); barove i kafiće; catering i pripremu hrane za događanja; te objekte brze prehrane. Za kratke lance sve važniji segment čine ugostiteljske usluge na poljoprivrednim gospodarstvima - agroturizmi sa „stolovima za goste“ koji poslužuju hranu iz vlastite i lokalne proizvodnje [6]. U Hrvatskoj je krajem rujna 2025. u području djelatnosti „Smještaj te priprema i usluživanje hrane“ bilo evidentirano 13.091 aktivna pravna osoba [103], uz 11.792 obrta u ugostiteljstvu i turizmu u rujnu 2024. prema podacima Hrvatske obrtničke komore [104]; broj ugostiteljskih obrta u 2024. porastao je za 1,4 % (165 obrta), uz rast udjela restorana u odnosu na cafe-barove [55].

Trend povezivanja ugostiteljstva s lokalnim proizvođačima („od polja do stola“, „0 km“ ponuda) sve je izraženiji i u kontinentalnoj Hrvatskoj. Reprezentativan kontinentalni primjer je Zrno bio bistro u Zagrebu - prvi certificirani ekološki restoran u Hrvatskoj, koji posluje kao produžetak vlastitog ekološkog imanja (Zrno eko imanje, Habjanovac): namirnice se svakog jutra dopremaju s imanja u restoran, što je kratki lanac opskrbe u najčišćem obliku [62], [63]. Takav model - ugostitelj s ugovorenim lokalnim proizvođačima ili vlastitom proizvodnjom - izravno je primjenjiv na karlovačke restorane.

U Karlovačkoj županiji povezivanje ugostitelja i proizvođača potaknuto je i projektom zelene javne nabave - zajednički skupovi kuhara, proizvođača i ravnatelja škola [61]. Na području Grada Karlovca u bazi Gastronomist evidentirano je 46 ugostiteljskih objekata (restorani, bistroi, konobe, pizzerije i dr.) [56] - njihov potpuni popis dan je u Prilogu 2, a odabrani objekti prikazani su u tablici 7.

Nadalje, suradnja proizvođača je evidentna i kroz suvenirnice i muzeje (npr. JU Aquatika, Gradski muzeji Karlovac, Ustanova Kino Edison Karlovac, Nikola Tesla Experience Center Karlovac) gdje proizvođači mogu prodavati svoje proizvode.

Tablica 7 Odabrani HoReCa objekti relevantni za kratke lance opskrbe u Gradu Karlovcu i okolici (potpuni popis objekata na području Grada Karlovca u Prilogu 2)

Objekt	Tip / segment	Poveznica
Hotel Korana - Srakovčić (restoran Dobra)	hotel**** s restoranom	[57], [58]
Restoran Kastel	uvršten među „100 vodećih hrvatskih restorana“ 2024. (Gastronaut)	[56]
Restoran Lana Korana	restoran	[60]
Hotel Carlstadt i ostali smještajno-ugostiteljski objekti u središtu grada	hoteli, restorani, kafići	[56]
Restoran Muljava (Karlovačka županija)	Restoran, domaćin skupova projekta zelene javne nabave	[61]
Hostel Bedem Karlovac / Studentski dom Karlovac	Hostel i studentski dom s budućim restoranom	[113]

Poseban potencijalni kupac lokalnih proizvoda su agroturizmi. Najznačajniji predstavnik agroturizma u Karlovcu je Izletišta Gliboki brod OPG Marinković. Prema nacionalnoj bazi idemonaselo.hr, u Hrvatskoj su evidentirana 1.044 agroturistička subjekta, od čega 27 u Karlovačkoj županiji (među njima i

Pčelarstvo Baričević u samom Karlovcu te API centar Grgurić u Dugoj Resi), a u susjednim županijama još oko 141: u Zagrebačkoj 59, Primorsko-goranskoj 44, Sisačko-moslavačkoj 26 i Ličko-senjskoj 12 [27]. Ukupno je, dakle, u Karlovačkoj i susjednim županijama oko 170 agroturizama koji gostima poslužuju hranu i prodaju proizvode, a hranu koju ne proizvode sami po propisima nabavljaju pretežno od drugih OPG-ova, što ih čini prirodnim kupcima karlovačkih proizvođača kroz kratki lanac opskrbe. Za karlovačke OPG-ove to je tržište posebno zanimljivo jer su agroturizmi navikli na male serije, sezonsku ponudu i izravnu nabavu.

Sustavni podaci o tome koliko karlovačkih ugostitelja nabavlja namirnice izravno od lokalnih OPG-ova ne postoje. S obzirom na turistički rast Karlovca (Zvijezda, rijeke, Aquatika) i blizinu prometnih koridora prema obali, HoReCa kanal predstavlja jedan od najizglednijih prostora rasta potražnje za lokalnim proizvodima, ali zahtijeva organiziranu ponudu (kontinuitet, količine, dostava) koju pojedinačni mali OPG teško može osigurati.

1.3.4 Lokalne i javne institucije

Javne ustanove koje svakodnevno pripremaju obroke predstavljaju velikog i stabilnog institucionalnog kupca hrane. Na području Grada Karlovca to su prije svega deset osnovnih škola kojima je osnivač Grad (Banija, Braća Seljan, Dragojle Jarnević, Dubovac, Grabrik, Mahično, Rečica, Skakavac, Švarča i Turanj) te Centar za odgoj i obrazovanje djece i mladeži [64]; gradski dječji vrtići (Dječji vrtić Karlovac i Dječji vrtić Četiri rijeke) uz privatne vrtiće [64], [65]; srednje škole i učenički dom kojima je osnivač Županija; Opća bolnica Karlovac te Dom za starije i nemoćne osobe „Sveti Antun“ Karlovac [66]. Uz matične škole, nastava se odvija i u devet područnih škola [64].

Ključni institucionalni okvir već postoji: Karlovačka županija od školske godine 2025./2026. provodi jedinstveni projekt zelene javne nabave hrane za osnovne škole, organiziran kao trajno otvoreni dinamički sustav nabave u koji se mogu uključivati i mali proizvođači; u školskim se kuhinjama tako poslužuju jela od lokalnih namirnica – primjerice, na jelovniku Osnovne škole Ivan Goran Kovačić u Dugoj Resi u svibnju 2026. bili su rižoto s povrćem iz Ogulina i teletinom s Korduna, kolač od domaćih jagoda te domaće štrukle iz Slunja – a među dobavljačima su OPG-ovi i mali obrti [32], [67], [68]. Model je izazvao interes i drugih županija [33]. Zakonodavni okvir javne nabave omogućuje naručitelju da uz kriterij ekonomski najpovoljnije ponude propiše i kriterij kvalitete kojim se ograničava najdulje vrijeme od berbe odnosno proizvodnje do isporuke (primjerice 48 sati), što otvara vrata lokalnim proizvođačima [69], [30]. U prvom polugodištu provedbe Županija je za svojih 18 osnovnih škola nabavila oko 100 tona hrane u vrijednosti od oko 240.000 EUR, među ostalim 6 tona jabuka iz Tounja, 10 tona ogulinskog povrća i 4 tone junetine s Korduna, a ugovori potpisani za školsku godinu 2026./2027. premašuju 540.000 EUR i obuhvaćaju više od 217.000 kg proizvoda, više od 110.000 jaja te više od 22.000 litara sokova, jogurta i ulja [68], [61].

Za Grad Karlovac ključna je prilika proširiti taj model na ustanove kojima je Grad osnivač - gradske osnovne škole i vrtiće, po uzoru na županijski sustav odnosno pridruživanjem tom sustavu, čime bi se lokalnim OPG-ovima osigurao stabilan, ugovoren plasman, a djeci svježija i kvalitetnija prehrana.

1.3.5 Maloprodaja lokalnih proizvoda

Maloprodaja lokalnih proizvoda u Karlovcu odvija se kroz nekoliko kanala: prodajna mjesta na gradskoj tržnici i u njezinu sklopu, specijalizirane trgovine i police „domaćih proizvoda“ u trgovačkim centrima, suvenirnice i turističke prodajne točke te specijalizirane online trgovine s dostavom (npr. Finoteka) [21]. Sustavni podaci o udjelu lokalnih proizvoda u maloprodaji na području Grada ne postoje, no iskustva drugih hrvatskih gradova pokazuju da je udio malih lokalnih proizvođača na policama velikih trgovačkih lanaca vrlo ograničen zbog zahtjeva za količinama, standardizacijom i rokovima plaćanja [29].

Premda postoji prepoznatljiva fizička „gradska trgovina domaćih proizvoda“, preporuka je da ona bude na više frekventnih lokacija. Također, preporučljivo je osmisliti robnu marku karlovačkih proizvoda koja bi lokalnu ponudu učinila vidljivom stanovnicima i turistima na jednom mjestu; uspješan uzor takvog modela je Međimurski štacun udruge „Najbolje z' Međimurja“ [6]. Uspostava takve trgovine (primjerice u sklopu tržnice ili u gradskoj jezgri) te certificiranje/označavanje lokalnog podrijetla („proizvedeno u Karlovcu / karlovačkom kraju“) predstavljaju mjere kojima Grad može izravno ojačati maloprodajni kanal kratkih lanaca. Na razini EU-a razmatrano je i uvođenje posebne oznake za „lokalnu poljoprivredu i izravnu prodaju“, što dodatno potvrđuje važnost označavanja lokalnog podrijetla [81].

1.4 Identifikacija barijera i potencijala

Istraživanja kratkih lanaca opskrbe u Hrvatskoj pokazuju da se oni razvijaju sporo, ponajviše zbog visoke razine administrativnog opterećenja, nedostatnih politika potpore te ograničenih kapaciteta samih proizvođača [70], [71]. SWOT analiza kratkih lanaca [6] kao ključne slabosti navodi neekonomične logističke procese, nedostatak suradnje među proizvođačima te manjak trgovačkih vještina i savjetodavne potpore – uz snage poput stalnog rasta potražnje i izravnih prihoda te prilike poput promjene ponašanja potrošača i prelaska restorana na kvalitetne lokalne proizvode. U nastavku se opće barijere povezuju s očekivanim specifičnostima Grada Karlovca.

SWOT matrica — sažetak

Slika 2 SWOT analiza za kratke lance opskrbe za Grad Karlovac

1.4.1 Logističke i infrastrukturne prepreke

Najčešće prepreke plasmanu proizvoda malih proizvođača su logističke: mali i nestandardizirani volumeni proizvodnje, nepostojanje organiziranoga zajedničkog prijevoza i distribucije, zahtjevi hladnog lanca za svježije i lako pokvarljive proizvode (mlijeko, meso, povrće), troškovi dostave koji su po jedinici proizvoda za malog proizvođača visoki te nedostatak skladišnih i preradbenih kapaciteta (pranje, pakiranje, etiketiranje) [28], [71].

U slučaju Grada Karlovca dodatno se mogu očekivati: raspršenost proizvođača u 52 naselja na 401 km², slaba prometna povezanost rubnih ruralnih naselja s gradom te izostanak zajedničkoga distribucijskog centra ili logističkog čvorišta, iako tržnica raspolaže hladnjačama koje bi mogle biti jezgra takvog čvorišta [38].

Belgijski primjer Distrikempen pokazuje da se logistički problem malih proizvođača rješava zajedničkom B2B platformom koja objedinjuje narudžbe, prikup i dostavu u istom krugu vožnje [6]. Analize projekta Strength2Food ujedno upozoravaju da ugljični otisak po kilogramu proizvoda u pojedinim oblicima kratkih lanaca može biti veći nego u dugim lancima, zbog malih prevezenih količina i pojedinačnih vožnji potrošača, pa su objedinjavanje narudžbi, koordinirana „zadnja milja“ i digitalna distribucijska čvorišta ključni i za okolišnu održivost kratkih lanaca [83].

1.4.2 Administrativne prepreke, certifikacija i standardi kvalitete

Drugu skupinu čine administrativne prepreke: registracija dopunskih djelatnosti na OPG-u, ispunjavanje higijenskih i veterinarskih uvjeta za preradu i prodaju hrane životinjskog podrijetla, uspostava HACCP sustava, označavanje proizvoda, fiskalizacija te složeni postupci javne nabave koji su

malim proizvođačima teško savladivi bez stručne pomoći. Upravo je visoka razina birokracije u istraživanjima identificirana kao ključni čimbenik koji usporava razvoj kratkih lanaca u Hrvatskoj [70], [69]. Trošak i postupak certifikacije (ekološki certifikat, oznake kvalitete) dodatna su barijera za mikro i male proizvođače. Za Karlovac se može očekivati da će dio proizvođača i mali prerađivači trebati ciljanu savjetodavnu i financijsku potporu za ulazak u sustav dinamičke javne nabave i za stjecanje oznaka kvalitete; pozitivno je što županijski model zelene nabave upravo malima olakšava sudjelovanje [68].

1.4.3 Proizvodni kapaciteti i kontinuitet ponude

Treća skupina prepreka odnosi se na samu proizvodnju: mali obujam i sezonalnost ponude (kupac u kratkom lancu poput škole, restorana ili trgovine treba kontinuitet kroz cijelu godinu), nedostatna specijalizacija u povrćarstvu i voćarstvu, ograničeni kapaciteti za doradu i preradu te starenje nositelja gospodarstava i nedovoljna educiranost. Naime, prema Zelenom izvješću Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva za 2023. godinu, na nacionalnoj razini 62.627 gospodarstava (38 %) ima nositelje starije od 65 godina, dok njih 23.522 (14,3 %) ima nositelje u dobi do 41 godine; tijekom 2023. broj nositelja smanjio se u svim dobnim skupinama osim one iznad 65 godina (stanje 31. prosinca 2023.) [2].

Na području Grada Karlovca ti su rizici vidljivi u podacima: ARKOD površine smanjile su se za oko 6 % u tri godine, oranice za više od 500 ha, a površina privremeno neodržavanih parcela učtverostručila se (s 34,46 na 156,83 ha), što upućuje na postupno gašenje dijela proizvodnje. [106], [107] Struktura u kojoj dominiraju žitarice i krma, a povrće i voće čine malen udio, znači da bi lokalna potražnja (škole, vrtići, ugostiteljstvo) već danas premašila lokalnu ponudu svježeg povrća i voća pa mjere trebaju ciljati upravo na preusmjeravanje i specijalizaciju dijela gospodarstava prema tim kulturama, uključujući zaštićene prostore (plastenike) za produljenje sezone.

1.4.4 Znanja, vještine i udruživanje proizvođača

Četvrta skupina prepreka su ljudski kapaciteti: nedostatak marketinških i digitalnih vještina (vođenje web trgovine, društvenih mreža, fotografija proizvoda), nepoznavanje propisa, slaba sklonost udruživanju i nepovjerenje prema zadrugama naslijeđeno iz prošlosti, te nedostatak vremena. Naime, dok nositelji OPG-ova značajnu energiju ulažu u proizvodnju, prodaja i promocija često ostaju sporedne [70], [71], [6]. Bez udruživanja (proizvođačke organizacije, zadruge, klasteri) mali proizvođači ne mogu osigurati količine i kontinuitet za institucionalne kupce niti dijeliti troškove logistike i promocije; EU zato potiče proizvođačke organizacije, koje jačaju pregovaračku moć koncentriranjem ponude, zajedničkim plasmanom i tehničko-logističkom podrškom članovima [6].

Na području Grada Karlovca ne djeluje niti jedna jača proizvođačka organizacija za voće i povrće, pa je poticanje udruživanja, uz edukaciju u suradnji sa savjetodavnom službom [35] i Veleučilištem u Karlovcu [39] jedan od prioriteta.

Tablica 8 Pregled barijera za uspostavu kratkih lanaca opskrbe

Logističke i infrastrukturne prepreke

BARIJERE

- Mali i nestandardizirani volumeni proizvodnje
- Nema zajedničkog prijevoza i distribucije
- Zahtjevi hladnog lanca (mlijeko, meso, povrće)
- Visok trošak dostave po jedinici proizvoda
- Manjak skladišnih i preradbenih kapaciteta

SPECIFIČNOSTI GRADA KARLOVCA

- Proizvođači raspršeni u 52 naselja na 401 km²
- Nema distribucijskog centra; hladnjače Tržnice mogu biti jezgra čvorišta

Distrikempen (BE): zajednička B2B platforma objedinjuje narudžbe, prikup i dostavu u istom krugu vožnje — bez objedinjavanja ugljični otisak kratkog lanca može biti i veći nego kod dugog.

Administracija, certifikacija i standardi

BARIJERE

- Registracija dopunskih djelatnosti na OPG-u
- Higijenski i veterinarski uvjeti za preradu
- HACCP, označavanje proizvoda, fiskalizacija
- Složeni postupci javne nabave
- Trošak certifikacije (eko, oznake kvalitete)

SPECIFIČNOSTI GRADA KARLOVCA

- 43 ekološka proizvođača trebaju savjetodavnu i financijsku potporu
- Ulazak u dinamičku nabavu traži pripremu dokumentacije

Birokracija je ključna kočnica kratkih lanaca u RH. Županijski model zelene javne nabave upravo malim proizvođačima olakšava sudjelovanje.

Proizvodni kapaciteti i kontinuitet ponude

BARIJERE

- Mali obujam i sezonalnost; kupci trebaju kontinuitet
- Slaba specijalizacija u povrćarstvu i voćarstvu
- Ograničeni kapaciteti za doradu i preradu
- Starenje nositelja: 37,7 % starijih od 65 godina

SPECIFIČNOSTI GRADA KARLOVCA

- ARKOD površine — 6 %, oranice manje za 500 ha
- Neodržavane parcele 34,5 → 156,8 ha
- Dominiraju žitarice i krma; potražnja premašuje ponudu

Preusmjeriti dio gospodarstava prema povrću i voću, uz zaštićene prostore (plastenike) za produljenje sezone.

Znanja, vještine i udruživanje proizvođača

BARIJERE

- Manjak marketinških i digitalnih vještina
- Nepoznavanje propisa i dokumentacije
- Nepovjerenje prema zadrugama, slabo udruživanje
- Nedostatak vremena za prodaju i promociju

SPECIFIČNOSTI GRADA KARLOVCA

- Nema jače proizvođačke organizacije za voće i povrće
- Bez udruživanja nema količina za institucionalne kupce

EU potiče proizvođačke organizacije koje koncentriranjem ponude jačaju pregovaračku moć. Edukacija sa savjetodavnom službom i Veleučilištem prioritet je.

1.4.5 Potencijali i prilike za unapređenje

Nasuprot barijerama, Grad Karlovac raspolaže nizom potencijala koji ga čine pogodnim za razvoj kratkih lanaca opskrbe. Njegova zemljišna osnova obuhvaća gotovo 7.900 ha zaštićenih obradivih tala, odnosno 19,55 % ukupne površine Grada, uz dodatnu mogućnost aktiviranja zapuštenih poljoprivrednih površina. Ta se proizvodna osnova nalazi neposredno uz urbano tržište od gotovo 50.000 stanovnika, uz javne ustanove i rastući turizam kao dodatne skupine potrošača [\[12\]](#), dok blizina Zagreba, udaljenoga oko 50 km autocestom, otvara pristup najvećem potrošačkom tržištu u državi [\[1\]](#).

Grad pritom ne kreće od nule jer već postoji uspostavljena infrastruktura kratkih lanaca: gradska tržnica s hladnjačama te iskustvo eTržnice, koje može poslužiti kao polazište za novu transakcijsku platformu [\[38\]](#), [\[17\]](#). Tome treba pridodati županijski sustav zelene javne nabave za škole, kojemu se gradske ustanove mogu pridružiti [\[32\]](#).

Na strani ponude jezgru s dodanom vrijednošću čine već certificirani ekološki proizvođači, a na strani potražnje oko 170 agroturizama u Karlovačkoj i susjednim županijama predstavlja prirodne kupce lokalnih proizvoda [\[27\]](#). Potporne institucije okupljene su na jednome mjestu - LAG Vallis Colapis, savjetodavna služba, RRA te Veleučilište s prehrambenom tehnologijom i turizmom [\[34\]](#), [\[39\]](#), dok manifestacije velikoga dosega, poput Dana piva, Zvezdanog ljeta (najduže i najveće manifestacije) i Adventa u Karlovcu mogu poslužiti kao promocijski i prodajni kanal lokalnih proizvoda [\[42\]](#). Sve navedeno dodatno podupire rastuća potražnja potrošača za lokalnom i ekološkom hranom, potvrđena europskim i nacionalnim trendovima [\[74\]](#), [\[29\]](#).

Tablica 9 Analiza potencijala za Grad Karlovac i uspostavu kratkih lanaca opskrbe

1 Zemljišna osnova i proizvodni resursi

 7.900 ha zaštićenih tala 19,55 % ukupne površine Grada čine zaštićena obradiva tla.	 Zapuštene površine Dodatna mogućnost aktiviranja neiskorištenoga poljoprivrednog zemljišta.	 43 ekološka proizvođača Certificirana jezgra ponude s dodanom vrijednošću.
--	--	---

2 Tržište nadohvat ruke

 Gotovo 50.000 stanovnika Urbano tržište neposredno uz proizvodnu osnovu.	 Ustanove i turizam Javne ustanove i rastući turizam kao dodatne skupine potrošača.	 Zagreb na 50 km Autocestom dostupno najveće potrošačko tržište u državi.	 Oko 170 agroturizama Prirodni kupci lokalnih proizvoda u Karlovačkoj i susjednim županijama.
---	---	---	---

3 Postojeća infrastruktura kratkih lanaca

 Tržnica s hladnjačama Postojeća gradska infrastruktura kao jezgra logističkog čvorišta.	 Iskustvo eTržnice Polazište za novu transakcijsku platformu s narudžbom i dostavom.	 Zelena javna nabava Županijski sustav za škole kojemu se gradske ustanove mogu pridružiti.	 Dani piva i manifestacije Događanja velikog dosega kao promocijski i prodajni kanal.
--	--	---	---

4 Institucionalna podrška i tržišni trendovi

 LAG Vallis Colapis i RRA Provedbeni partneri okupljeni na jednome mjestu.	 Savjetodavna služba Stručna podrška proizvođačima na terenu.	 Veleučilište u Karlovcu Prehrambena tehnologija kao izvor znanja i kadrova.	 Rastuća potražnja Potvrđen europski i nacionalni trend prema lokalnoj i ekološkoj hrani.
--	---	--	---

1.5 Usporedba s primjerima dobre prakse

1.5.1 Primjeri dobre prakse iz Hrvatske

U Hrvatskoj postoji više provjerenih modela kratkih lanaca opskrbe koji su izravno primjenjivi na karlovačke uvjete:

- Zelena javna nabava Karlovačke županije - trajno otvoren dinamički sustav nabave hrane za osnovne škole u koji se uključuju i mali lokalni proizvođači; jelovnike sastavlja nutricionist [\[32\]](#), [\[67\]](#), [\[68\]](#);
- Najbolje z' Međimurja - prvi organizirani kratki lanac opskrbe u Hrvatskoj (2014.): udruga 21 proizvođača s više od 100 proizvoda i zajedničkom trgovinom „Međimurski štacun“, u kojoj su isključivo lokalne namirnice poznatog proizvođača, bez posrednika [\[6\]](#);
- Gradska tržnica Sisak - opskrba gradskih vrtića i osnovnih škola voćem, povrćem, tjesteninom i medom s certificiranih OPG-ova, uz gradsku tržnicu kao logističko čvorište [\[72\]](#);
- Zelena javna nabava hrane u školama Grada Zagreba - pilot-projekt uvođenja ekološke i lokalno proizvedene hrane u gradske osnovne škole [\[73\]](#);
- Online tržnice Grada Zagreba - javna digitalna platforma tržnica s naručivanjem domaćih proizvoda od kumica i OPG-ova [\[53\]](#);
- Locavore.hr - besplatna web platforma za kupnju i promociju proizvoda domaćih OPG-ova, uspostavljena kao odgovor na pandemijsku krizu 2020. [\[6\]](#);
- ZMAG - „Hrana za dobro“ i modeli solidarnih grupa/zadruga, hrvatske inicijative razvoja kratkih lanaca i poljoprivrede podržane zajednicom (CSA) [\[40\]](#);
- eTržnica Karlovačke županije i Grada Karlovca - vlastiti lokalni primjer brzog uspostavljanja digitalnog kanala u krizi (2020.), koji je u međuvremenu arhiviran te ga je potrebno tehnološki i organizacijski obnoviti [\[17\]](#), [\[18\]](#).

1.5.2 Primjeri dobre prakse iz Europske unije

Na razini EU-a dokumentirano je više od pedeset dobrih praksi kratkih lanaca (projekti agroBRIDGES, SMARTCHAIN, Strength2Food, COREnet i mreža EIP-AGRI) [77], [76], [74], [78], [83]. U tablici je prikazano nekoliko primjera i modela najrelevantnijih za karlovačke uvjete.

Tablica 10 Primjeri dobre prakse kratkih lanaca opskrbe iz Europske unije ([6], [83])

Primjer (zemlja)	Model	Opis i pouka	Izvor
REKO prsteni (Finska, Švedska)	naručivanje putem društvenih mreža	potrošači unaprijed naručuju u lokalnim Facebook „prstenovima“, proizvođači isporučuju na dogovorenom mjestu u dogovoreno vrijeme; model bez fizičke infrastrukture i gotovo bez troškova	[74]
AMAP (Francuska)	CSA - poljoprivreda podržana zajednicom	ugovorno partnerstvo potrošača i poljoprivrednika: potrošači unaprijed plaćaju sezonu, proizvođač dobiva sigurnost prihoda	[74], [75]
La Ruche qui dit Oui (Francuska)	digitalna platforma + tjedne točke preuzimanja	mreža lokalnih „košarica“: kupci naručuju online, robu preuzimaju na tjednim distribucijama; proizvođači iz radijusa do 200 km	[75]
Marktschwärmer (Njemačka)	digitalna platforma + tjedne točke preuzimanja	njemačka inačica modela „košarice“; pokazuje prenosivost modela među zemljama	[75]
GAS - solidarne potrošačke grupe (Italija)	samoorganizirane grupe kupaca	skupine kućanstava zajednički kupuju izravno od lokalnih proizvođača; niska cijena organizacije, visoka lojalnost	[74]
GASAP (Belgija)	urbani CSA	mreža ugovornih grupa potrošača i proizvođača u Bruxellesu; primjer primjene CSA modela u gradu veličine šire regije	[75]
Solawi - Solidarische Landwirtschaft (Njemačka)	CSA	članovi zajednice unaprijed financiraju godišnju proizvodnju gospodarstva i dijele urod; stabilan prihod proizvođača neovisno o tržišnim cijenama	[74]
Appelen Roes (Belgija)	prodaja na farmi + udruživanje	voćarsko gospodarstvo (25 ha) s vlastitom preradom sokova; udružilo se s 10 lokalnih proizvođača u zajedničku distribuciju prema restoranima, barovima, ruralnim smještajima i trgovcima	[6]
Distrikempen (Belgija)	zajednička B2B logistika	logistička platforma koja objedinjuje narudžbe, prikup i dostavu više proizvođača u istom krugu vožnje; smanjuje kilometre, zalihe i gubitke hrane gotovo na nulu	[6]
Obitelj Heritzer – Haus & Hof (Austrija)	prerada + trgovina + ugostiteljstvo na gospodarstvu	gospodarstvo s preradom mlijeka i mesa, vlastitom specijaliziranom trgovinom i sezonskim restoranom; primjer diverzifikacije OPG-a kroz više kanala	[6]
Box-scheme (Nizozemska, Danska, Austrija, UK)	dostava „košarica“	proizvođač šalje sezonske proizvode izravno u domove potrošača u prepoznatljivim kutijama; osobito raširen model za ekološke proizvode u urbanim područjima	[6]
Proizvođačke organizacije (EU)	udruživanje proizvođača	oko 3.400 priznatih PO u EU (najviše u sektorima voća i povrća te mlijeka); koncentracija ponude, zajednički plasman i pristup EU sredstvima	[6]
agroBRIDGES (Horizon 2020)	paket alata	51 dokumentirana dobra praksa i praktični alati za odabir poslovnog modela kratkog lanca - primjenjivi pri oblikovanju gradskih mjera	[77]
COREnet (Horizon Europe)	mreža savjetnika	europska mreža savjetnika za kratke lance opskrbe s alatima za peer-to-peer učenje; hrvatski savjetnici (savjetodavna služba, LAG-ovi) mogu se uključiti	[78], [79]
EU4Advice living labs	živi laboratoriji za SFSC	multidisciplinarni „living labovi“ u kojima savjetnici, proizvođači i gradovi zajednički razvijaju rješenja za kratke lance - model primjenjiv za karlovačku radnu skupinu	[80]

Campagna Amica (Italija)	nacionalna mreža i robna marka	mreža kratkih lanaca koju je 2008. osnovao Coldiretti; jedinstvena pravila brendiranja, izgleda prodajnih mjesta i kontrole kvalitete rješavaju problem malog asortimana pojedinačnog gospodarstva - uzor za zajedničku oznaku „karlovačko“	[83]
Latteria Sociale Garfagnolo (Italija)	mljekarska zadruga s PDO proizvodom	23 mala gospodarstva zajednički proizvode oko 10.000 kolutova Parmigiano Reggiano PDO godišnje; udruživanje + zaštićena oznaka izvornosti donose cjenovnu premiju i očuvanje pašnjaka	[83]
Nordic REKO-rings (Norveška, Finska, Švedska)	pred-narudžba bez zaliha	svi proizvodi unaprijed su naručeni i nema prodaje na mjestu preuzimanja, pa nema neprodane robe ni povrata; mjesta preuzimanja su u središtu naselja, čime se smanjuju vožnje potrošača i ugljični otisak	[83]
Digitalna distribucijska čvorišta i „zadnja milja“ (EU)	logistička inovacija	objedinjavanje malih narudžbi, click & collect i centralizirana distribucija ocijenjeni su kao najperspektivniji tip inovacije u kratkim lancima - izravna podloga za karlovačko logističko čvorište	[83]

1.6 Zaključci i preporuke za kratke lance opskrbe

1.6.1 Ključni nalazi analize

Grad Karlovac raspolaže značajnom zemljišnom osnovom (7.901 ha obradivih tala; 19,55 % površine Grada) i brojnom proizvodnom bazom (1.407 poljoprivrednih gospodarstava u ARKOD-u na 6.553 ha, 43 ekološka proizvođača), ali je proizvodnja pretežno ratarsko-stočarska, izrazito usitnjena (53,4 % gospodarstava obrađuje manje od 3 ha, prosjek 4,66 ha po gospodarstvu naspram 8,10 ha u RH) i u tihom povlačenju.

Potražnja postoji na mjestu proizvodnje: gotovo 50.000 stanovnika, deset gradskih osnovnih škola, vrtići, bolnica, dom za starije, rastući HoReCa sektor te oko 170 agroturizama u Karlovačkoj i susjednim županijama – no lokalna ponuda povrća, voća i prerađevina po količini i kontinuitetu zasad ne može pratiti tu potražnju.

Infrastruktura kratkih lanaca djelomično postoji (kroz npr. suradnju s gradskom tržnicom s hladnjačama, iskustvo eTržnice, županijski dinamički sustav zelene javne nabave), ali je fragmentirana i bez koordinacijske točke, a digitalni kanal (eTržnica) u međuvremenu je ugašen i arhiviran.

Ključne barijere su logistika malih količina, administrativno opterećenje, sezonalnost i nedostatak udruživanja - sve redom barijere koje su drugi hrvatski i europski primjeri uspješno adresirali modelima agregacije ponude, dinamičke nabave i digitalnih platformi.

Grad ima realnu priliku da u razdoblju 2027.–2031. poveže postojeće elemente u funkcionalan sustav kratkih lanaca i time istodobno ostvari gospodarske (dohodak OPG-ova), društvene (kvalitetnija prehrana djece) i okolišne ciljeve (manje transporta, više ekološke proizvodnje).

1.6.2 Preporuke za jačanje i organizaciju kratkih lanaca opskrbe

Na temelju nalaza analize predlažu se sljedeće skupine mjera za Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.–2031.); zbirna tablica svih preporuka identificiranih u dokumentu nalazi se u Prilogu 3:

1. Uključivanje gradskih ustanova u zelenu javnu nabavu: pridruživanje gradskih osnovnih škola i vrtića županijskom dinamičkom sustavu nabave (ili uspostava gradskog sustava po istom modelu), uz gradsku potporu proizvođačima za pripremu dokumentacije.
2. Logističko čvorište kratkih lanaca: razvoj distribucijske točke (otkup, hlađenje, pakiranje, isporuka) u suradnji s Tržnicom Karlovac d.o.o., dostupne svim registriranim lokalnim proizvođačima.
3. Sufinanciranje obnove e-kanala kao transakcijske platforme: online narudžba i plaćanje, objedinjena tjedna dostava ili preuzimanje na tržnici („model košarice“), uz gradsko sufinanciranje uspostave i vođenja te jasno definiranog „vlasnika procesa“.

4. Poticajne mjere za proizvođače (gradske potpore male vrijednosti): potpore za specijalizaciju u povrćarstvu i voćarstvu (plastenici, navodnjavanje, sadni materijal), za registraciju dopunskih djelatnosti i preradu, za certificiranje (ekološka proizvodnja, oznake kvalitete), za digitalizaciju prodaje te za mlade poljoprivrednike i preuzimanje gospodarstava. S obzirom da ove mjere već postoje, preporuka je nastaviti s njihovom provedbom, ali uz veći iznos sufinanciranja po projektu.
5. Subvencioniranje nastupa na sajmovima i manifestacijama: potpore za zakup izložbenog prostora, kotizacije, prijevoz i promotivne materijale na sajmovima u Karlovcu, županiji i na nacionalnim sajmovima (Gudovec i dr.). S obzirom da ove mjere već postoje, preporuka je nastaviti s njihovom provedbom, ali uz veći iznos sufinanciranja po projektu.
6. Poticanje udruživanja: potpora osnivanju i radu proizvođačke organizacije/zadruga za voće i povrće te zajedničkim ulaganjima više gospodarstava (zajednička hladnjača, vozilo, pakirnica).
7. Brendiranje i promocija: uspostava oznake lokalnog podrijetla („karlovačko“), stalni prostor lokalnih proizvoda na tržnici i manifestacijama (Dani piva i dr.), gastro-promocija s HoReCa sektorom („karlovački tanjur“ od lokalnih namirnica) te povezivanje proizvođača s agroturizmima regije.
8. Edukacija i savjetovanje: programi u suradnji sa savjetodavnom službom MPŠR-a, LAG-om Vallis Colapis i Veleučilištem u Karlovcu (higijenski paketi, HACCP, marketing, digitalne vještine, javna nabava), uz korištenje alata europske mreže savjetnika za kratke lance (COREnet/EU4Advice).
9. Aktiviranje zemljišta: program aktiviranja zapuštenih i privremeno neodržavanih površina (banka zemljišta, raspisivanje natječaja za zakup zemljišta minimalno jednom na godišnjoj razini, kontinuirano provoditi nadzor nad korištenjem poljoprivrednog zemljišta u privatnom vlasništvu u skladu s Odlukom o agrotehničkim mjerama).

Tablica 11 Pregled preporuka

Akcijski plan – kratki lanci opskrbe hranom

1 Temelji: podaci i koordinacija

 Registar gospodarstava Točan i ažuran broj svih oblika poljoprivrednih gospodarstava na području Grada.	 Registar malih prerađivača Evidencija malih prerađivača i registriranih dopunskih djelatnosti.	 Odjel za poljoprivredu Koordinacijska točka Grada: potpore, edukacije, promocija i logistika.
 Radna skupina za kratke lance Grad, Županija/RRA, Tržnica, LAG, savjetodavna služba, proizvođači, ustanove.		

2 Jačanje proizvodnje i prerade

 Potpore za preradu Oprema, objekti i certificiranje za nove prerađivačke kapacitete na OPG-ima.	 Certificiranje i HACCP Savjetodavna i financijska potpora te priprema za ulazak u javnu nabavu.	 Povrćarstvo i voćarstvo Plastenici, navodnjavanje i sadni materijal za kontinuitet ponude.
 Udruživanje proizvođača Zadruga za voće i povrće: zajednička hladnjača, vozilo i pakirnica.		

3 Otvaranje prodajnih kanala

 Štandovi na manifestacijama Prostor za lokalne OPG-ove na Danima piva i drugim gradskim događanjima.	 Nastup na sajmovima Potpore za zakup prostora, kotizacije, prijevoz i promotivne materijale.	 Digitalna platforma prodaje Narudžba, plaćanje i objedinjena dostava uz jasnog vlasnika procesa.
 HoReCa i agroturizmi Organizirana ponuda i zajednička dostava prema oko 170 agroturizama.	 Škole i vrtići u nabavi Uključivanje u dinamički sustav zelene javne nabave hrane.	 Subvencioniranje pokretanja trgovine i oznaka „karlovačko“ Subvencija pokretanja prodajnog mjesta na tržnici ili Zvijezdi.

4 Infrastruktura, znanje i resursi

Logističko čvorište

Otkup, hlađenje, pakiranje i isporuka na Tržnici Karlovac d.o.o.

Programi edukacije

HACCP, marketing, digitalne vještine i javna nabava.

Aktivacija zapuštenog zemljišta

Ažurno provoditi natječeje za zakup državnog i gradskog zemljišta te subvencionirati edukaciju poljoprivrednika o prijavi na natječaj.

Mladi poljoprivrednici

Nastavak i proširenje potpora za preuzimanje gospodarstava.

5 Provedba i praćenje

Pilot-projekti u prvoj godini

Vrtić i škola u dinamičkoj nabavi, tjedna točka preuzimanja, edukacije.

Godišnje praćenje pokazatelja

Sustav mjerenja učinaka mjera i redovito godišnje izvješćavanje.

1.6.3 Prijedlog daljnjih koraka i uloga Grada Karlovca

Uloga Grada Karlovca u razvoju kratkih lanaca opskrbe trebala bi biti trojaka:

1. Grad kao koordinator (uspostava stalne koordinacijske točke „ureda za lokalnu hranu“ unutar Upravnog odjela za gospodarstvo ili u suradnji s RRA KŽ i LAG-om),
2. Grad kao kupac (nabava hrane za gradske ustanove usmjerena na lokalne proizvođače) te,
3. Grad kao poticatelj (gradske potpore, infrastruktura, promocija).

Predlažu se sljedeći koraci:

1. terenska verifikacija i dopuna mapiranja aktera iz ove analize (anketa OPG-ova o kanalima prodaje, uključujući prodaju na kućnom pragu; registar malih prerađivača);
2. osnivanje radne skupine za kratke lance opskrbe (Grad, Županija/RRA, Tržnica Karlovac d.o.o., LAG, savjetodavna služba, predstavnici proizvođača i ustanova);
3. ugradnja mjera iz točke 6.2. u Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.–2031.) s jasnim pokazateljima (broj OPG-ova u sustavu javne nabave, promet obnovljenog e-kanala, broj korisnika potpora, površine pod povrćem i voćem);
4. pilot-projekti u prvoj godini provedbe: uključivanje najmanje jedne gradske škole i jednog vrtića u dinamičku nabavu; tjedna točka preuzimanja narudžbi na tržnici; prvi ciklus edukacija;

5. praćenje i evaluacija: nastaviti kao i dosad s godišnjim izvješćima o provedbi s korekcijom mjera.

Provedbom navedenih koraka Grad Karlovac može u razdoblju 2027.-2031. postati regionalni primjer grada koji sustavno povezuje vlastite poljoprivrednike s vlastitim potrošačima na dobrobit dohotka ruralnih kućanstava, kvalitete prehrane građana i okoliša.

2 Smjernice za izradu Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.–2031.)

Drugi dio ovoga dokumenta izravno se nastavlja na analizu kratkih lanaca opskrbe hranom iz prvoga dijela i proširuje je na cjelinu poljoprivrednoga i ruralnoga sektora Grada Karlovca. Dok prvi dio odgovara na pitanje kakvo je stanje i koji su potencijali lokalnoga prehrambenog sustava, drugi dio odgovara na pitanje kako te nalaze pretočiti u formalni programski dokument Grada za razdoblje 2027.–2031.

Grad Karlovac pristupa izradi Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za razdoblje 2027.-2031. u trenutku dvostruke promjene okolnosti. S jedne strane, na razini Europske unije priprema se najveća reforma Zajedničke poljoprivredne politike (dalje: ZPP) od njezina osnutka: prijedlogom višegodišnjeg financijskog okvira 2028.-2034. ukida se dosadašnja struktura, a poljoprivredna se sredstva integriraju u jedinstveni fond koji se provodi kroz nacionalne i regionalne partnerske planove [84], [85]. S druge strane, na lokalnoj razini podaci pokazuju postupno povlačenje poljoprivredne proizvodnje [16].

Program koji se priprema stoga nije rutinska obnova postojećih mjera potpore, nego prilika da Grad uspostavi cjelovit, mjerljiv i s višim razinama usklađen okvir razvoja vlastite poljoprivrede. Ove smjernice pripremljene su kao stručna podloga za pripremu tog Programa.

2.1 Svrha i karakter smjernica za potrebe izrade Programa razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja

Svrha ovih smjernica jest izrađivaču budućega Programa dati razrađen metodološki i sadržajni okvir uključujući popis dokumenata s kojima Program mora biti usklađen, popis podataka koje treba prikupiti i iz kojih izvora, popis tematskih područja koja treba obraditi, pregled mogućih izvora financiranja. Cilj je skratiti pripremnu fazu, izbjeći propuste koji se u praksi najčešće javljaju (nepotpuna analitička osnova, nemjerljivi ciljevi, izostanak participativnog procesa) i osigurati da Program od prvoga nacрта bude prihvatljiv i za gradsko vijeće i za buduće izvore sufinanciranja.

Smjernice imaju sljedeća obilježja:

- preporučujuće su, a ne obvezujuće naravi - one ne prejudiciraju sadržaj mjera niti visinu proračunskih iznosa, nego definiraju okvir unutar kojega se te odluke donose;
- usmjerene su na primjenjivost - svako tematsko područje obrađeno je dvojako: zašto je važno i kako se praktično provodi na razini jedinice lokalne samouprave veličine Karlovca;
- oslanjaju se na provjerene podatke iz prvoga dijela dokumenta te na javno dostupne izvore, uz navođenje izvora na mjestu korištenja;
- vremenski su usidrene u ljeto 2026., odnosno u fazu u kojoj je zakonodavni paket ZPP-a 2028.-2034. objavljen, ali još nije usvojen, zbog čega se razlikuju izvjesni i još neizvjesni elementi budućega okvira;
- pisane su tako da se mogu koristiti kao smjernica u postupku izrade projektnog zadatka u postupku nabave usluge izrade Programa.

Smjernice ne zamjenjuju analize koje su preduvjet za Program: one popisuju što treba analizirati i kako, ali same ne provode terensko istraživanje. Iznimka je područje kratkih lanaca opskrbe, koje je u prvom dijelu dokumenta već analitički obrađeno i za koje su nalazi i preporuke izravno prenosivi u Program.

2.1.1 Odnos smjernica prema budućem Programu

Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja Grada Karlovca (2027.-2031.) sektorski je razvojni dokument jedinice lokalne samouprave. Prema Zakonu o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske [86], jedinice lokalne samouprave donose plan razvoja kao srednjoročni akt strateškog planiranja te provedbeni program kao kratkoročni akt vezan uz mandat izvršnoga tijela. Sektorski program poput ovoga formalno nije zaseban akt strateškog planiranja u smislu toga Zakona, nego provedbeni sektorski dokument koji razrađuje posebni cilj iz Plana razvoja Grada Karlovca 2021.-2030. i čije se mjere zatim ugrađuju u Provedbeni program Grada [1], [87]. Ta razlika nije formalnost: ona određuje da Program mora imati mjere, pokazatelje i procijenjene iznose koji se mogu izravno preuzeti u proračunske programske aktivnosti Grada.

Preporučuje se da Program pokrije razdoblje 202.-2031., čime se svjesno odstupa od trajanja financijskog okvira EU-a (2028.-2034.). Razlog je praktičan: Program treba stupiti na snagu odmah nakon isteka postojećih gradskih programskih rješenja i pokriti prijelaznu 2027. godinu, a sredinom razdoblja (2029.) predviđa se revizija kojom će se mjere uskladiti s konačno usvojenim nacionalnim i regionalnim partnerskim planom Republike Hrvatske. S obzirom da se struktura fondova u potpunosti mijenja, preporuka je da se krene u izradu Programa krajem 2026.

2.2 Relevantni strateški i zakonodavni okvir

Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja mora biti vertikalno usklađen s okvirom Europske unije, nacionalnim okvirom te regionalnim i lokalnim planskim dokumentima, i horizontalno usklađen s ostalim sektorskim dokumentima Grada (zaštita okoliša, prostorno uređenje, turizam, obrazovanje). U ovom se poglavlju daje cjelovit popis dokumentacije koju izrađivač Programa treba pribaviti i analizirati, uz naznaku zašto je pojedini dokument relevantan i odobren od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

2.2.1 Okvir Europske unije

Europski zeleni plan [\[88\]](#) krovni je politički okvir kojim je Europska unija 2019. godine postavila cilj klimatske neutralnosti do 2050. Iz njega su izvedene dvije sastavnice izravno relevantne za poljoprivredu: Strategija „od polja do stola“ [\[9\]](#), koja poljoprivredno-prehrambeni sustav promatra kao cjelinu i izrijeком potiče skraćivanje lanaca opskrbe te jačanje lokalnih i regionalnih prehrambenih sustava, te Strategija bioraznolikosti do 2030., koja postavlja cilj od 25 % poljoprivrednih površina EU-a pod ekološkom proizvodnjom do 2030. godine.

Važeći pravni okvir ZPP-a za razdoblje 2023.-2027. čini Uredba (EU) 2021/2115 [\[4\]](#), koja među devet specifičnih ciljeva iz članka 6. stavka 1. (uz horizontalni cilj modernizacije iz stavka 2.) izrijeком navodi poboljšanje položaja poljoprivrednika u vrijednosnom lancu, potporu generacijskoj obnovi te promicanje zapošljavanja, rasta i lokalnog razvoja u ruralnim područjima. Definicija kratkog lanca opskrbe iz članka 2. stavka 1. točke (m) Uredbe (EU) br. 1305/2013 [\[3\]](#) i članka 11. Delegirane uredbe Komisije (EU) br. 807/2014 - lanac s najviše jednim posrednikom između poljoprivrednika i potrošača i dalje je referentna definicija za sve mjere koje Grad namjerava oblikovati u tom području.

U veljači 2025. Europska komisija objavila je Viziju za poljoprivredu i hranu [\[89\]](#), strateški dokument koji postavlja smjer sektora do 2040. godine kroz četiri međusobno povezana prioriteta: privlačan poljoprivredno-prehrambeni sektor s pravednim naknadama i novim prilikama za dohodak; konkurentnost i otpornost na globalne izazove; održivost usklađena s gospodarskom logikom; te opremanje poljoprivrednika znanjem, inovacijama i digitalnim alatima. Vizija izrijeком naglašava da poljoprivrednici ne smiju biti prisiljeni sustavno prodavati proizvode ispod troška proizvodnje, zbog čega se najavljuje i preispitivanje Direktive o nepoštenim trgovačkim praksama. Za lokalnu razinu to je

važan signal: politike koje jačaju pregovaračku poziciju proizvođača - udruživanje, izravna prodaja, kratki lanci - dobivaju formalnu potporu na europskoj razini.

2.2.2 Predloženi okvir ZPP-a 2028.–2034.

Dana 16. i 17. srpnja 2025. Europska komisija predstavila je prijedlog višegodišnjeg financijskog okvira 2028.–2034. i pripadajući zakonodavni paket ZPP-a [84], [85], [90]. Riječ je o strukturnoj promjeni i to je najvažnija okolnost koju izrađivač Programa mora razumjeti:

- ukida se dosadašnja struktura ZPP-a - Europski fond za jamstva u poljoprivredi (EFJP) i Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) prestaju postojati kao zasebni fondovi i integriraju se u jedinstveni Europski fond za ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju, poljoprivredu i ruralni razvoj, ribarstvo i pomorstvo, prosperitet i sigurnost [85];
- programiranje se seli u nacionalne i regionalne partnerske planove (NRPP) - jedinstveni plan po državi članici koji objedinjuje mjere kohezijske politike, poljoprivrede, ribarstva i unutarnjih poslova, čime se otvara mogućnost sinergija kojih dosad nije bilo (primjerice povezivanje ulaganja u ruralnu infrastrukturu, ljudske potencijale i poljoprivrednu proizvodnju unutar istoga plana);
- Fond za nacionalna i regionalna partnerstva predložen je u iznosu od 865 milijardi EUR, od čega je najmanje 293,7 milijardi EUR namijenjeno izravnoj dohodovnoj potpori poljoprivrednicima, dodatnih 453 milijarde EUR dostupno je kroz NRPP-ove (uključujući inovacije, LEADER i lokalnu suradnju), a 6,3 milijarde EUR čini mrežu sigurnosti za tržišne krize [90];
- uvodi se regresivna dohodovna potpora po površini (DABIS) koja zamjenjuje niz postojećih shema izravnih plaćanja, uz postupno smanjivanje potpore većim gospodarstvima i gornju granicu od 100.000 EUR po gospodarstvu godišnje [90];
- mala gospodarstva dobivaju pojednostavljen pristup potpori, uključujući neobvezno godišnje plaćanje do 3.000 EUR - element izravno relevantan za karlovačku strukturu u kojoj 53,4 % gospodarstava obrađuje manje od 3 ha [16];
- mladi poljoprivrednici dobivaju ciljane mjere pokretanja poslovanja i dodatke po površini, usklađene sa strategijom generacijske obnove; od 2032. umirovljenici više neće biti prihvatljivi korisnici dohodovne potpore, čime se oslobađa prostor za ulazak mlađih [90];
- izrijeком se najavljuje jača potpora suradnji poljoprivrednika i prerađivačkog sektora te kratkim lancima opskrbe, posebno za mala gospodarstva i visokokvalitetne proizvode [89], [91].

Dodatni relevantni dokument jest komunikacija Komisije o generacijskoj obnovi u poljoprivredi [91], koja postavlja cilj povećanja udjela mladih poljoprivrednika u EU-u s današnjih približno 12 % na 24 % do 2040. godine te najavljuje „Starter Pack“ za mlade poljoprivrednike - jedinstvenu ulaznu točku na

nacionalnoj razini koja objedinjuje financijsku potporu, izobrazbu i savjetodavne usluge. Minimalne nacionalne omotnice za ZPP nakon 2027. Komisija je predstavila u rujnu 2025. [92].

Ključna metodološka napomena: u trenutku izrade ovih smjernica (srpanj 2026.) paket je u redovnom zakonodavnom postupku i podliježe izmjenama u Europskom parlamentu i Vijeću. Preporuka je prema tome da Program Grada stoga ne preuzima konkretne iznose i nazive intervencija kao zadane, nego treba biti oblikovan tako da ostane valjan neovisno o ishodu pregovora - kroz mjere definirane po svrsi (npr. „potpora ulaganju u zaštićene prostore“), a ne po šifri intervencije. Preporučuje se ugraditi klauzulu o obveznoj reviziji Programa u roku od šest mjeseci od usvajanja nacionalnog i regionalnog partnerskog plana Republike Hrvatske.

2.2.3 Nacionalni okvir

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine [93] krovni je akt strateškog planiranja; njezin razvojni smjer „Zelena i digitalna tranzicija“ i strateški cilj održivoga gospodarstva i društva okvir su unutar kojega se planira i poljoprivreda. Strategija poljoprivrede do 2030. godine [10] sektorski je krovni dokument koji među ciljevima ističe jačanje veza između proizvodnje i tržišta te položaja proizvođača u lancu vrijednosti što je izravno uporište za lokalne mjere kratkih lanaca.

Strateški plan ZPP-a Republike Hrvatske 2023.-2027. [11] operativni je dokument koji definira intervencije dostupne hrvatskim poljoprivrednicima do kraja 2027. Za Program Grada relevantne su prije svega intervencije usmjerene na uspostavu mladih poljoprivrednika, ulaganja u primarnu proizvodnju i preradu na gospodarstvu, potpore proizvođačkim organizacijama, savjetodavne usluge, suradnju (uključujući kratke lance i lokalna tržišta) te LEADER/CLLD.

Zakonodavni okvir koji izrađivač Programa mora poznavati obuhvaća osobito: Zakon o poljoprivredi (NN 118/18, 42/20, 127/20, 52/21, 152/22, 152/24) [94], koji uređuje sustav potpora, upisnike i savjetodavnu djelatnost; Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu (NN 29/18, 32/19, 18/23) [95], koji definira OPG, dopunske djelatnosti i uvjete njihova obavljanja - ključno za sve mjere prerade i izravne prodaje; Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 20/18, 115/18, 98/19, 57/22, 136/25) [96], koji uređuje raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem i obvezu jedinica lokalne samouprave da donesu program raspolaganja - instrument izravno primjenjiv na aktiviranje zapuštenih površina; Zakon o javnoj nabavi (NN 120/16, 114/22, 48/26; posljednje izmjene na snazi od 16. svibnja 2026.) [97], relevantan za uključivanje lokalnih proizvođača u nabavu hrane za gradske ustanove; te Uredbu (EU) 2018/848 o ekološkoj proizvodnji [98].

Za područje državnih potpora presudna je Uredba Komisije (EU) 2024/3118 o izmjeni Uredbe (EU) br. 1408/2013 [99], kojom je gornja granica de minimis potpora u poljoprivrednom sektoru povišena na 50.000 EUR po korisniku tijekom bilo kojega razdoblja od tri godine, uz primjenu do kraja 2032. godine. To je pravni okvir unutar kojega Grad dodjeljuje potpore male vrijednosti poljoprivrednicima i on izravno određuje najviše moguće iznose pojedinačnih gradskih potpora.

Nacionalni akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede 2023.–2030. [100], usvojen na sjednici Vlade 31. kolovoza 2023., razrađuje 40 mjera u sedam skupina i predstavlja nacionalni odgovor na europski cilj od 25 % ekoloških poljoprivrednih površina do 2030. godine. S obzirom na to da su na području

Grada već evidentirani certificirani ekološki proizvođači, ovaj je dokument izravno relevantan za oblikovanje lokalnih mjera potpore ekološkoj proizvodnji.

2.2.4 Regionalni i lokalni okvir

Plan razvoja Karlovačke županije 2021.–2027. [101], koji je Županijska skupština usvojila 30. ožujka 2023., prepoznaje kao ključne izazove poljoprivrednog sektora male i usitnjene te velikim dijelom napuštene i neobrađene poljoprivredne površine, a razvoj ruralnih područja tretira kao sredstvo izjednačavanja uvjeta života na cijelom području Županije. Uz Plan razvoja, na županijskoj razini posebno je relevantan sustav zelene javne nabave hrane za osnovne škole, opisan u prvom dijelu ovoga dokumenta [32], [67], [68].

Plan razvoja grada Karlovca 2021.–2030. [1] temeljni je lokalni akt strateškog planiranja. Njegov Prioritet 1. „Konkurentno i inovativno gospodarstvo na postulatima održivog razvoja“ sadrži Posebni cilj 1.3. „Razvoj ruralnih područja i održive poljoprivrede“, koji je izravno programsko uporište za budući Program. U analitičkom dijelu Plana kao razvojne potrebe navode se okrupnjivanje, održavanje i korištenje poljoprivrednog zemljišta, zaustavljanje pada broja uzgajivača goveda i svinja, poticanje novih tehnologija u proizvodnji te zadržavanje stanovništva na ruralnom području; kao razvojni potencijali navode se razvoj ekstenzivne, plasteničke i ekološke proizvodnje, porast broja ekoloških proizvođača, povećanje površina pod trajnim nasadima voća, proizvodnja i brendiranje autohtone sorte kupusa i drugih povrtlarskih kultura, izgradnja regionalnog centra za voće i povrće te izgradnja plastenika koji koriste geotermalnu energiju [1].

Ostali lokalni dokumenti koje Program mora uzeti u obzir jesu: Provedbeni program Grada Karlovca za razdoblje 2025.–2029. [87], u koji se mjere Programa naposljetku ugrađuju; Program zaštite okoliša Grada Karlovca za razdoblje 2026.–2029.; Prostorni plan uređenja Grada Karlovca - III. izmjene i dopune (2024.), koji kategorizira poljoprivredna tla (P1, P2, P3) i time određuje prostorni okvir proizvodnje; te godišnji Program poticanja poljoprivrede i ruralnog razvoja na području Grada Karlovca [102], [20].

Lokalnu razinu upotpunjuje Lokalna razvojna strategija LAG-a Vallis Colapis [34], koja pokriva područje Grada Karlovca i preko koje se provode natječaji za male projekte poljoprivrednika u okviru pristupa LEADER/CLLD.

2.2.5 Zahtjevi usklađenosti budućeg Programa

Iz prethodnih potpoglavlja proizlazi šest konkretnih zahtjeva usklađenosti koje budući Program mora zadovoljiti:

- vertikalna usklađenost - svaka mjera Programa mora biti povezana s najmanje jednim posebnim ciljem Plana razvoja grada Karlovca 2021.–2030. (u pravilu Posebni cilj 1.3.) i, gdje je primjenjivo, s odgovarajućim ciljem Plana razvoja Karlovačke županije te specifičnim ciljem ZPP-a; preporučuje se tu vezu prikazati u obliku matrice usklađenosti kao obaveznog priloga Programu;

- horizontalna usklađenost - mjere Programa ne smiju biti u sukobu s Programom zaštite okoliša, Prostornim planom uređenja i Provedbenim programom Grada, a gdje je moguće trebaju s njima dijeliti pokazatelje (primjerice površine pod ekološkom proizvodnjom);
- usklađenost s pravilima o državnim potporama - sve mjere izravnih plaćanja poljoprivrednicima moraju biti oblikovane u skladu s Uredbom (EU) 2024/3118 [99], uz obvezno vođenje evidencije de minimis potpora i pribavljanje izjava korisnika;
- izbjegavanje dvostrukog financiranja - gradske mjere ne smiju pokrivati troškove koji su već prihvatljivi kroz intervencije ZPP-a; preporučuje se da Grad svjesno zauzme komplementarnu poziciju i financira ono što ZPP ne pokriva ili pokriva nedostatno (pripremu dokumentacije, sufinanciranje vlastitog udjela, male investicije ispod praga EU natječaja, edukaciju, promociju, certifikaciju);
- prilagodljivost novom okviru ZPP-a - Program mora sadržavati mehanizam revizije zbog neizvjesnosti;
- mjerljivost - svaka mjera mora imati definiran pokazatelj neposrednog rezultata, izvor podataka i tijelo odgovorno za praćenje, čime se omogućuje njezin prijenos u sustav praćenja Provedbenog programa.

2.3 Preporuke za analitičku osnovu

Kvaliteta Programa izravno ovisi o kvaliteti analitičke osnove. Iskustvo iz prvoga dijela ovoga dokumenta pokazalo je da su javno dostupni podaci o poljoprivredi na razini jedinice lokalne samouprave nepotpuni i raspršeni: ARKOD daje podatke samo o gospodarstvima s upisanim zemljištem, sustavne statistike o izravnoj prodaji i prometu u kratkim lancima na lokalnoj razini uopće se ne vode, a cjeloviti registar malih prerađivača po jedinicama lokalne samouprave ne postoji [15], [16].

Zbog toga analitička osnova Programa mora kombinirati tri izvora: službene evidencije koje treba zatražiti od nadležnih tijela, javno dostupne baze i vlastito prikupljanje podataka anketom i terenskom provjerom.

2.3.1 Podaci o strukturi poljoprivrednih gospodarstava

Temeljni skup podataka koji Program mora sadržavati odnosi se na to tko su poljoprivrednici Grada Karlovca, gdje su, čime se bave i koliko ih ima. Preporučuje se sljedeći postupak:

- službeni zahtjev APPRRR-u za izvadak iz Upisnika poljoprivrednika za sva gospodarstva sa sjedištem na području Grada Karlovca, po organizacijskom obliku (OPG, obrt, trgovačko društvo, zadruga), s podacima o upisanim djelatnostima i dopunskim djelatnostima; ovo je

jedini način da se obuhvate i gospodarstva bez upisanog zemljišta, primjerice pčelari, koja ARKOD ne prikazuje [15];

- ARKOD podaci o broju i površini parcela te broju gospodarstava prema veličinskom razredu i sjedištu, po naseljima - u prvom dijelu dokumenta već je obrađeno stanje na 31. prosinca 2025. (1.407 gospodarstava, 13.586 parcela, 6.552,86 ha, prosjek 4,66 ha po gospodarstvu), a za Program taj presjek treba osvježiti i prikazati kao vremenski niz od najmanje pet godina kako bi se kvantificirao trend napuštanja zemljišta [16];
- podaci o korištenju zemljišta po vrstama uporabe (oranice, livade, pašnjaci, voćnjaci, vinogradi, staklenici i plastenici) s istim vremenskim nizom;
- podaci o stočarstvu iz Jedinstvenog registra domaćih životinja - broj grla po vrstama i broj držatelja, po naseljima, s vremenskim nizom [1];
- popis certificiranih ekoloških proizvođača i površina u ekološkoj proizvodnji te u prijelaznom razdoblju, iz Upisnika subjekata u ekološkoj proizvodnji;
- dobna i obrazovna struktura nositelja gospodarstava - podatak presudan za mjere generacijske obnove; ako se ne može dobiti iz Upisnika, prikupiti anketom;
- podaci o isplaćenim potporama iz Baze korisnika potpora APPRRR-a, po mjerama i intervencijama, za korisnike s područja Grada [15];
- podaci o poljoprivrednom zemljištu u vlasništvu Republike Hrvatske i Grada iz Programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem - površine, katastarske čestice, status (dano u zakup, slobodno, zapušteno).

Rezultat ovoga koraka trebala bi biti jedinstvena baza poljoprivrednih gospodarstava Grada Karlovca s prostornom komponentom (naselje), koja se dalje koristi i kao adresar za anketu i kao osnova za praćenje učinaka Programa. Preporučuje se da Grad tu bazu uspostavi kao trajni alat, a ne kao jednokratni prilog dokumentu.

2.3.2 Tržišni podaci i podaci o proizvodnji

Drugi skup podataka odgovara na pitanje što se i u kojim količinama proizvodi te kamo se plasira. Ovdje je nedostatak službenih izvora najizraženiji, pa Program mora kombinirati procjene i vlastito prikupljanje:

- obujam proizvodnje po glavnim kulturama i granama - procjena na temelju ARKOD površina, prosječnih prinosa Državnog zavoda za statistiku i podataka savjetodavne službe; za stočarstvo procjena na temelju broja grla;
- procjena lokalne potražnje - broj obroka koji se dnevno pripremaju u gradskim osnovnim školama i vrtićima, bolnici i domu za starije, s procijenjenim godišnjim količinama osnovnih

namirnica; ovo je najvrjedniji pojedinačni podatak za mjere javne nabave i pribavlja se izravno od ustanova;

- bilanca ponude i potražnje za nekoliko ključnih skupina proizvoda (povrće, voće, mlijeko i mliječni proizvodi, meso, med) - usporedba procijenjene lokalne proizvodnje i procijenjene lokalne potražnje, čime se kvantificira jaz koji je u prvom dijelu utvrđen kvalitativno;
- prodajni kanali - anketno utvrđivanje udjela gospodarstava koja prodaju izravno na gospodarstvu, na tržnici, putem interneta, ugostiteljima, ustanovama i otkupljivačima, te procijenjeni udio prihoda po kanalu;
- podaci o prerađivačkim kapacitetima - registar malih prerađivača i dopunskih djelatnosti, čije se uspostavljanje preporučuje u prvom dijelu dokumenta;
- podaci o turističkom prometu i HoReCa sektoru kao potencijalnoj potražnji - broj noćenja, broj ugostiteljskih objekata [56], [27].

Preporučuje se da se anketa provede u dva vala: opsežnija anketa na uzorku od najmanje 150 gospodarstava te dubinski razgovori s 15 do 20 tržišno orijentiranih proizvođača, prerađivača i kupaca. Anketu je najracionalnije provesti u suradnji sa savjetodavnom službom Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva i LAG-om Vallis Colapis, koji već imaju izravan kontakt s proizvođačima [35], [34].

Tablica 12 Preporučeni izvori podataka za analitičku osnovu Programa

Skupina podataka	Izvor	Način pribavljanja	Napomena
Broj i oblici gospodarstava	Upisnik poljoprivrednika, APPRRR [15]	Službeni zahtjev Grada	Jedini izvor koji obuhvaća i gospodarstva bez zemljišta
Zemljište i korištenje	ARKOD, APPRRR [16]	Službeni zahtjev / javni podaci	Tražiti vremenski niz od 5 godina, ne samo presjek
Stočarstvo	Jedinstveni registar domaćih životinja	Službeni zahtjev	Ključno za mjere zaustavljanja pada broja uzgajivača
Ekološka proizvodnja	Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, TRACES	Službeni zahtjev / postojeći podaci	Polazište: 43 certificirana proizvođača
Isplaćene potpore	Baza korisnika potpora, APPRRR [15]	Javna baza	Pokazuje stvarnu apsorpciju EU sredstava
Demografija ruralnih naselja	DZS, Popis 2021. [12]	Javna baza	Po naseljima; osnova za mjere zadržavanja stanovništva
Poljoprivredno zemljište u vlasništvu RH i Grada	Program raspolaganja poljoprivrednim zemljištem	Interni dokument Grada	Osnova za mjeru aktiviranja zapuštenih površina
Potražnja javnih ustanova	Škole, vrtići, bolnica, dom za starije [64], [66]	Upitnik ustanovama	Najvrjedniji podatak za mjere javne nabave
Prodajni kanali i cijene	Proizvođači	Anketa i dubinski razgovori	Ne postoji nijedan službeni izvor
Prerađivački kapaciteti	Upisnik poljoprivrednika (dopunske djelatnosti) [15]	Službeni zahtjev + terenska provjera	Preporuka: uspostava trajnog gradskog registra

HoReCa i agroturizam	Gastronaut [56], idemonaselo.hr [27]	Javne baze + terenska provjera	46 ugostiteljskih objekata; oko 170 agroturizama u regiji
Prostorni okvir	PPUG Karlovca, III. izmjene i dopune	Interni dokument Grada	Kategorije P1, P2, P3; 7.901,09 ha obradivih tala

2.3.3 SWOT analiza poljoprivrede i ruralnog područja

Preporučuje se da se SWOT analiza izradi u dva koraka: prvo kao radni nacrt koji izrađivač sastavlja na temelju podataka, a zatim kao verificirana verzija koja se potvrđuje na radionici s dionicima. Svaka slabost i prijetnja mora se moći povezati s najmanje jednom mjerom Programa.

Na temelju podataka iz prvoga dijela ovoga dokumenta moguće je već sada ponuditi radni okvir SWOT analize, prikazan u Tablici 11.

Tablica 13 Radni okvir SWOT analize – snage i slabosti

S SNAGE ● 7.901 ha obradivih poljoprivrednih tala (19,55 % površine Grada), od čega 4.381 ha u zaštićenim kategorijama P1 i P2 ● 1.407 poljoprivrednih gospodarstava u 49 od 52 naselja te 43 certificirana ekološka proizvođača ● Urbano tržište od 49.377 stanovnika uz blizinu Zagreba (oko 50 km) kao najvećeg potrošačkog tržišta ● Tražnica od 18.752 m², gusta mreža potpornih institucija i 253.164 EUR gradskih potpora u 2026. ● Gusta mreža potpornih institucija ● Gradske potpore poljoprivrednicima	W SLABOSTI ● Učinitost posjeda: 53,4 % gospodarstava obrađuje manje od 3 ha; prosjek 4,66 ha naspram 8,10 ha u RH ● Nema proizvođačke organizacije ni zadruge za voće i povrće; fragmentirano djelovanje institucija ● Ugašen digitalni prodajni kanal (eTržnica arhivirana) uz slabe marketinške i digitalne vještine ● Mali preradivački kapaciteti bez registra preradivača; pad ARKOD površina od oko 6 % u tri godine
O PRILIKE ● Županijski dinamički sustav zelene javne nabave hrane za škole, kojemu se gradske ustanove mogu pridružiti ● ZPP 2028.–2034.: jednostavniji pristup malim gospodarstvima, naglasak na kratke lance i mlade poljoprivrednike ● Rastuća potražnja za lokalnim i ekološkim uz turizam, HoReCa sektor i oko 170 agroturizma u okruženju ● Regionalni centar za voće i povrće, plastenici na geotermalnoj energiji i brendiranje autohtone sorte kupusa	T PRIJETNJE ● Depopulacija od 11,4 % (2011.–2021.) i starenje nositelja — 37,7 % ih je starije od 65 godina ● Nastavak napuštanja poljoprivrednog zemljišta i gubitak proizvodnih kapaciteta ● Cjenovni pritisak trgovačkih lanaca i zahtjevi za količinama koje mali proizvođači ne mogu ispuniti ● Administrativno opterećenje, neizvjesnost ZPP-a nakon 2027. i klimatski rizici (suše, mrazevi, oborine)

2.3.4 Konzultacije s dionicima i participativni proces

Participativni proces nije formalnost nego uvjet provedivosti Programa: mjere koje proizvođači nisu prepoznali kao svoje u pravilu ostaju neiskorištene. Preporučuje se sljedeći minimalni opseg konzultacija tijekom izrade:

- uvodna radionica s ključnim dionicima (npr. Grad, Regionalna razvojna agencija, Tržnica Karlovac d.o.o., LAG Vallis Colapis, savjetodavna služba, Veleučilište u Karlovcu, predstavnici proizvođača, ravnatelji škola i vrtića) na kojoj se predstavlja polazna analiza i verificira SWOT;
- anketa proizvođača, provedena u kombinaciji internetskog obrasca i terenskog prikupljanja;

- dubinski razgovori s tržišno orijentiranim proizvođačima, malim prerađivačima, ugostiteljima;
- tematske fokus-grupe po područjima - za kratke lance i javnu nabavu, jedna za ekološku proizvodnju i jedna za mlade poljoprivrednike;
- javno savjetovanje o nacrtu Programa u trajanju od najmanje 30 dana, sukladno praksi savjetovanja s javnošću, uz obvezno objavljivanje izvješća o prihvaćenim i neprihvaćenim primjedbama;

Preporučuje se da se sudionici uvodne radionice formalno konstituiraju kao radna skupina za izradu Programa te da ta ista skupina nakon usvajanja Programa nastavi djelovati kao tijelo za praćenje provedbe. Time se osigurava kontinuitet i izbjegava situacija u kojoj dokument nakon usvajanja ostane bez vlasnika.

2.4 Ključna tematska područja za razmatranje

U ovom se poglavlju obrađuje pet tematskih područja koja bi trebala činiti okosnicu Programa. Svako je područje obrađeno dvojako: prvo se obrazlaže zašto je područje važno za Grad Karlovac, a zatim se navodi kako ga praktično implementirati, odnosno koje konkretne mjere, nositelji i preduvjeti stoje iza svakog cilja. Zbirni pregled dan je u Tablici 12 na kraju poglavlja.

2.4.1 Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta

Kratki lanci opskrbe jedini su instrument kojim mali proizvođač, kakav dominira karlovačkom strukturom, može bitno povećati udio u maloprodajnoj cijeni bez povećanja obujma proizvodnje. Uz to, kratki lanci zadržavaju vrijednost u lokalnom gospodarstvu, smanjuju okolišni otisak prehrane i jačaju otpornost zajednice na tržišne poremećaje [6], [7]. Za Karlovac je odlučujuća okolnost prostorna: proizvodna baza od 1.407 gospodarstava nalazi se neposredno uz potrošačko središte od gotovo 50.000 stanovnika, uz javne ustanove i rastući ugostiteljski sektor [12], [16]. Prvi dio ovoga dokumenta pokazao je, međutim, da lokalna ponuda povrća, voća i prerađevina po količini i kontinuitetu zasad ne može pratiti tu potražnju.

Kako praktično implementirati. Preporučuje se pet povezanih poteza:

- uključivanje gradskih osnovnih škola i vrtića u županijski dinamički sustav zelene javne nabave hrane ili uspostava gradskog sustava po istom modelu, uz gradsku potporu proizvođačima za pripremu dokumentacije [32], [68];
- uspostava logističkog čvorišta u suradnji s Tržnicom Karlovac d.o.o. - prostor za prihvrat, hlađenje, pranje, pakiranje i otpremu [38];
- obnova digitalnog kanala u transakcijskom obliku (narudžba, plaćanje, objedinjena dostava ili preuzimanje), uz jasno određenog „vlasnika procesa“ [17], [18];

- poticanje udruživanja - potpora osnivanju i prvim godinama rada proizvođačke organizacije ili zadruge za voće i povrće te zajedničkim ulaganjima više gospodarstava (hladnjača, dostavno vozilo, pakirnica);
- brendiranje i vidljivost - oznaka lokalnog podrijetla, stalni prostor lokalnih proizvoda na tržnici i na manifestacijama te povezivanje proizvođača s ugostiteljima i agroturizmima regije [42], [27].

2.4.2 Ekološka i održiva poljoprivredna proizvodnja

Ekološki proizvodi ostvaruju najveću dodanu vrijednost upravo u izravnoj prodaji, pa je ekološka proizvodnja prirodni saveznik kratkih lanaca. Europski cilj od 25 % ekoloških površina do 2030. i Nacionalni akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede 2023.–2030. [100] osiguravaju dugoročnu političku i financijsku potporu tom smjeru.

Karlovac ima jezgru certificiranih ekoloških proizvođača, ali podatak o površinama u ekološkoj proizvodnji na području Grada nije javno dostupan i mora se pribaviti u analitičkoj fazi. Uz ekološku proizvodnju, pojam održivosti u lokalnom kontekstu obuhvaća i očuvanje travnjaka, zaštitu tala kategorija P1 i P2 od prenamjene, racionalno gospodarenje vodom te očuvanje starih sorti i pasmina.

Kako praktično implementirati:

- sufinanciranje troškova stručnog nadzora i certificiranja u ekološkoj proizvodnji tijekom prijelaznog razdoblja, kada gospodarstvo ima troškove ali još ne i cjenovnu premiju (mjera već postoji, te se preporuča nastavak subvencioniranja);
- potpora ulaganjima koja omogućuju održivu intenzifikaciju na malim površinama: zaštićeni prostori (plastenici), sustavi navodnjavanja kap po kap, protugradne mreže, sadni materijal certificiranih trajnih nasada (mjera već postoji, te se preporuča nastavak subvencioniranja);;
- edukacija u suradnji sa savjetodavnom službom i Veleučilištem u Karlovcu o ekološkim proizvodnim tehnologijama, vođenju evidencija i pripremi za nadzor [35], [39];

2.4.3 Agroturizam i diversifikacija ruralnog gospodarstva

Na gospodarstvima prosječne veličine 4,66 ha primarna proizvodnja sama po sebi rijetko osigurava dostatan dohodak. Diversifikacija kroz preradu, agroturizam, usluge, prodaju na gospodarstvu je put prema dohotku koji zadržava obitelj na gospodarstvu. Agroturizam pritom djeluje dvostruko: kao izvor dohotka i kao prodajni kanal, jer agroturizmi koji hranu ne proizvode sami po propisima je nabavljaju pretežno od drugih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. U Karlovačkoj i susjednim županijama evidentirano je oko 170 agroturizama [27], a Karlovac ima i turistički kontekst koji tu ponudu podupire.

Kako praktično implementirati:

- potpora registraciji dopunskih djelatnosti na gospodarstvu i ulaganjima u opremu za preradu (mala sirana, sušara, punionica soka, prostor za pakiranje), uz obvezno savjetovanje o higijenskim uvjetima i HACCP-u prije ulaganja;
- sufinanciranje uređenja prostora za prodaju na gospodarstvu i za „stolove za goste“, uključujući označavanje i pristupne putove;
- izrada i promocija „karte domaćih proizvođača“ Grada Karlovca – digitalne aplikacije s lokacijama, ponudom i radnim vremenom gospodarstava koja prodaju izravno;
- povezivanje s ugostiteljskim sektorom kroz zajedničku gastronomsku ponudu utemeljenu na lokalnim namirnicama i kroz sudjelovanje proizvođača na gradskim manifestacijama velikog dosega [42];
- sufinanciranje nastupa proizvođača na sajmovima (zakup prostora, kotizacije, prijevoz, promotivni materijali), čime se snižava prag izlaska na tržišta izvan Karlovca [20];
- koordinacija s turističkom zajednicom kako bi lokalna hrana postala dio službene turističke ponude Grada.

2.4.4 Digitalizacija i pametna poljoprivreda

Digitalizacija u lokalnom kontekstu ima dvije bitno različite dimenzije, koje se u dokumentima često miješaju. Prva je digitalizacija prodaje - webshop, društvene mreže, platforme, digitalna evidencija kupaca; ona je za karlovačke proizvođače neposredno primjenjiva i jeftina. Druga je pametna poljoprivreda u užem smislu - senzori vlage, meteorološke postaje, precizno navodnjavanje i gnojidba, digitalne evidencije proizvodnje; ona zahtijeva veća ulaganja i isplativa je prije svega u intenzivnoj proizvodnji povrća i voća. Program treba jasno razlikovati te dvije razine i za svaku predvidjeti prilagođene mjere.

Kako praktično implementirati:

- subvencioniranje obnove gradskog digitalnog prodajnog kanala kao transakcijske platforme, s objedinjavanjem narudžbi od više proizvođača po uzoru na rješenja koja povezuju male proizvođače s građanima i ugostiteljima [52];
- „digitalni paket za OPG“ – sufinancirana usluga izrade osnovne internetske prisutnosti (jednostavna stranica ili webshop prilagođen mobilnim uređajima, profesionalne fotografije proizvoda, postavljanje profila na društvenim mrežama i na postojećim platformama);
- ciklus praktičnih radionica o digitalnom marketingu, fotografiji proizvoda, komunikaciji s kupcima i osnovama internetskog oglašavanja, s naglaskom na rad na vlastitim uređajima polaznika;

- potpora ulaganjima u opremu precizne poljoprivrede za gospodarstva koja prelaze na intenzivno povrćarstvo i voćarstvo (senzori, sustavi navodnjavanja s automatikom, meteorološke postaje), uvjetovana izradom jednostavnog plana ulaganja;
- uvođenje jedinstvene baze poljoprivrednih gospodarstava kao trajnog alata gradske uprave, povezanog s prostornim podacima.

2.4.5 Mladi poljoprivrednici i generacijska obnova

Generacijska obnova je uvjet bez kojega sve ostale mjere imaju ograničen domet: ako nema tko preuzeti gospodarstvo, ulaganja u proizvodnju i tržište gube smisao. Europska komisija postavila je cilj povećanja udjela mladih poljoprivrednika u EU-u s približno 12 % na 24 % do 2040. te najavila „Starter Pack“ - jedinstvenu ulaznu točku koja objedinjuje financijsku potporu, izobrazbu i savjetovanje [91]. Prijedlog ZPP-a 2028.-2034. predviđa ciljane mjere pokretanja poslovanja i dodatke po površini za mlade, a od 2032. umirovljenici prestaju biti prihvatljivi korisnici dohodovne potpore, čime se oslobađa prostor za ulazak mladih [90]. Za Karlovac je pritom presudno da podatak o dobnoj strukturi nositelja gospodarstava trenutno nije poznat - njegovo pribavljanje mora biti među prvim koracima izrade Programa. Za usporedbu, na nacionalnoj razini 38 % nositelja starije je od 65 godina, a 14,3 % u dobi je do 41 godine (stanje 31. prosinca 2023. [2]).

Kako praktično implementirati:

- gradska potpora za pokretanje gospodarstva mladog poljoprivrednika, oblikovana kao dopuna nacionalnoj intervenciji uspostave mladih poljoprivrednika - primjerice sufinanciranje troškova izrade poslovnog plana, upisa u registre i početnih ulaganja ispod praga EU natječaja;
- potpora prijenosu gospodarstva – sufinanciranje savjetovanja o pravnim i poreznim aspektima prijenosa s roditelja na nasljednika, koje je u praksi jedna od najvećih neformalnih prepreka obnovi;
- suradnja i inicijator umrežavanja sa srednjim školama i Veleučilištem u Karlovcu na programima praktične nastave i stručne prakse na lokalnim gospodarstvima [39];

Slika 3 Pregled tematskih područja za smjernice

Tablica 14 Tematska područja Programa - važnost i praktična provedba

Tematsko područje	Zašto je važno za Karlovac	Ključne mjere provedbe	Nositelji
4.1. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta	Jedini put do veće marže za mala gospodarstva; potražnja postoji na mjestu proizvodnje, ali ponuda nema kontinuitet	Zelena javna nabava za gradske ustanove; logističko čvorište; transakcijska e-platforma; proizvođačka organizacija; oznaka lokalnog podrijetla	Grad, RRA KŽ, LAG, škole i vrtići
4.2. Ekološka i održiva proizvodnja	Najveća dodana vrijednost u izravnoj prodaji; postoji jezgra od 43 certificirana proizvođača; nacionalni i europski ciljevi osiguravaju potporu	Nastavak mjere sufinanciranja uz povećanje iznosa po projektu za certificiranje i nadzor; platenike i navodnjavanje; edukaciju	Grad, savjetodavna služba, Veleučilište, kontrolna tijela
4.3. Agroturizam i diversifikacija	Gospodarstvo od 4,66 ha ne osigurava dohodak samo primarnom proizvodnjom; oko 170 agroturizama u regiji kao kupci	Potpora dopunskim djelatnostima i preradi; uređenje prodaje na gospodarstvu; karta domaćih proizvođača; sufinanciranje sajмова, Nastavak mjere sufinanciranja uz povećanje iznosa	Grad, turistička zajednica, LAG, agroturizmi
4.4. Digitalizacija i pametna poljoprivreda	Digitalna prodaja je jeftina i odmah primjenjiva; precizna poljoprivreda isplativa u intenzivnom povrćarstvu i voćarstvu	Sufinancirati izradu i vođenje transakcijske platforme; digitalni paket za OPG; radionice; oprema precizne poljoprivrede; e-usluge Grada	Grad, vanjski izvođač platforme, savjetodavna služba
4.5. Mladi poljoprivrednici i generacijska obnova	Bez preuzimanja gospodarstava ostale mjere gube smisao; nacionalno 37,7 % nositelja starije od 65 godina	Potpora pokretanju i prijenosu gospodarstva; prioritet u zakupu i bodovanju; lokalna ulazna točka; iniciranje suradnje proizvođača i škola	Grad, APPRRR, savjetodavna služba, škole i Veleučilište

2.5 Mogući instrumenti financiranja

Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja neće se financirati iz jednog izvora. Realan model je slojevit: europska sredstva nose velika ulaganja, nacionalna sredstva pokrivaju sektorske sheme, a gradski proračun financira ono što ostali izvori ne pokrivaju - pripremu dokumentacije, sufinanciranje vlastitog udjela, male investicije ispod praga natječaja, organizaciju, edukaciju i promociju. Upravo je ta komplementarna uloga najracionalnija pozicija Grada i treba je u Programu izrijekom definirati kako bi se izbjeglo dvostruko financiranje.

Važna metodološka napomena vrijedi za cijelo ovo poglavlje: razdoblje Programa (2027.-2031.) presijeca prijelaz između dvaju financijskih okvira EU-a. Godina 2027. još je pod okriljem Strateškog plana ZPP-a 2023.-2027., dok su godine 2028.-2031. već pod novim okvirom čiji konačni sadržaj u trenutku izrade ovih smjernica nije poznat.

2.5.1 Strateški plan ZPP-a - intervencije ruralnog razvoja

Za 2027. godinu i za projekte započete ranije relevantne su intervencije Strateškog plana ZPP-a Republike Hrvatske 2023.-2027. [11]. Za karlovačke proizvođače i za mjere koje Grad namjerava poticati najvažnije su sljedeće skupine:

- uspostava mladih poljoprivrednika - potpora u obliku paušalnog iznosa za pokretanje poslovanja mladog poljoprivrednika; gradska mjera treba biti oblikovana kao dopuna, a ne kao zamjena;
- ulaganja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju - zaštićeni prostori, navodnjavanje, trajni nasadi, mehanizacija, objekti;
- ulaganja u preradu i stavljanje na tržište poljoprivrednih proizvoda, uključujući preradu na samom gospodarstvu - izravno relevantno za jačanje prerađivačkih kapaciteta identificirano kao nedostatak u prvom dijelu dokumenta;
- potpore proizvođačkim organizacijama i skupinama proizvođača - ključan instrument za rješavanje problema agregacije ponude;
- suradnja i inovacije, uključujući operativne skupine EIP-AGRI te intervencije usmjerene na kratke lance opskrbe i lokalna tržišta;
- savjetodavne usluge i prijenos znanja - izobrazba, demonstracijske aktivnosti i individualno savjetovanje;

Za razdoblje od 2028. nadalje sredstva će biti programirana kroz nacionalni i regionalni partnerski plan Republike Hrvatske, unutar jedinstvenog fonda [85]. Prijedlog Komisije predviđa da se kroz partnerske planove financiraju jačanje dohodovne potpore, inovacije te ruralne inicijative uključujući LEADER i lokalnu suradnju, uz izričitu potporu suradnji poljoprivrednika i prerađivača te kratkim lancima opskrbe, posebno za mala gospodarstva i visokokvalitetne proizvode [89], [90]. Praktična preporuka za

Grad: pratiti izradu nacionalnog i regionalnog partnerskog plana i, preko Karlovačke županije, Regionalne razvojne agencije i LAG-a, u fazi javnog savjetovanja zagovarati zadržavanje instrumenata za male proizvođače, kratke lance i lokalnu suradnju.

2.5.2 Ostali EU fondovi i programi

Uz sredstva namijenjena izravno poljoprivredi, Programu su na raspolaganju i sljedeći izvori:

- kohezijska politika i Integrirani teritorijalni program - ulaganja u ruralnu i komunalnu infrastrukturu, poduzetničku potpurnu infrastrukturu, energetska učinkovitost i digitalizaciju javnih usluga; za Program su relevantna osobito ulaganja u prostor logističkog čvorišta i u infrastrukturu tržnice;
- LEADER/CLLD preko LAG-a Vallis Colapis - najprimjereniji instrument za male projekte pojedinačnih proizvođača, udruga i mjesnih inicijativa;
- Obzor Europa - programi istraživanja i inovacija; realan pristup za Grad nije samostalna prijava nego pridruživanje postojećim konzorcijima kao partner ili pilot-područje, po uzoru na projekte COREnet i EU4Advice koji su 2025. uspostavili europsku mrežu savjetnika za kratke lance opskrbe [78], [80];
- Erasmus+ i programi cjeloživotnog učenja - izobrazba poljoprivrednika i razmjena iskustava s partnerskim područjima u EU-u;
- Interreg programi prekogranične i transnacionalne suradnje - primjenjivo za razmjenu modela kratkih lanaca i zajedničku promociju lokalnih proizvoda sa susjednim regijama.

Za sve navedene izvore vrijedi ista praktična napomena: prijave zahtijevaju pripremljenu projektnu dokumentaciju i partnerstva koja se ne mogu improvizirati u roku natječaja. Preporučuje se da Program sadrži i indikativni popis projektnih ideja s procijenjenom vrijednošću i stupnjem pripremljenosti, koji se ažurira jednom godišnje.

2.5.3 Nacionalni i lokalni izvori financiranja

Nacionalni izvori obuhvaćaju sektorske programe potpore Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, sredstva HBOR i HAMAG-BICRO za investicije i konkurentnost te povoljne kreditne linije za poljoprivredu.

Lokalni izvor jest proračun Grada Karlovca. Za 2026. godinu Grad je za Program poticanja poljoprivrede i ruralnog razvoja osigurao 253.164 EUR, od čega 168.224 EUR za subvencije i potpore; Mjera 1., namijenjena nabavi poljoprivredne mehanizacije, opreme i alata, vrijedila je 88.989,10 EUR, dok su ostale mjere - ruralni razvoj, diversifikacija djelatnosti, digitalizacija, marketing poljoprivrednih proizvoda, analize, promocija i certificiranje, ostale otvorene do 30. studenoga 2026. ili do iskorištenja sredstava [102], [20].

3 Prilozi

Prilog 1. Popis mapiranih aktera

Popis mapiranih aktera kratkih lanaca opskrbe (indikativno; za Program se preporučuje terenska verifikacija)

Kategorija	Akter	Uloga u kratkim lancima / izvor
Proizvođači	1.407 poljoprivrednih gospodarstava u ARKOD-u (31.12.2025.) na 6.552,86 ha u 49 naselja; 43 certificirana ekološka proizvođača (TRACES); OPG-ovi bivše eTržnice	proizvodna baza [16] , [17]
Prerađivači – mali (OPG)	pčelari (Pčelarsko društvo Karlovac, Pčelarstvo Baričević); prerada voća i povrća (džemovi, sokovi, sirupi, zimnica); prerada mlijeka (sirevi); prerada mesa	proizvodi dodane vrijednosti [26] , [27] , [21] , [19]
Prerađivači – industrija	Mesna industrija braće Pivac, KIM Mljekara Karlovac d.o.o.; Žitoproizvod d.d.; Heineken Hrvatska d.o.o. (Karlovačka pivovara)	otkup sirovina, zapošljavanje, prepoznatljivost [22] , [24] , [25] , [110]
Prodajna infrastruktura	Suradnja s Tržnicom Karlovac d.o.o. (hladnjače, ribarnica); platforme lokalnih proizvoda (Finoteka, Plodovi.hr, Plac.hr i dr.), Facebook grupe (npr. Hranimo se lokalno Karlovac i dr.)	[38] , [49] , [48]
Institucionalni kupci	10 gradskih OŠ + Centar za odgoj i obrazovanje; DV Karlovac i DV Četiri rijeke; srednje škole; Opća bolnica Karlovac; Dom za starije „Sv. Antun“	javna nabava hrane [64] , [65] , [66]
HoReCa i agroturizmi	46 ugostiteljskih objekata u bazi Gastronomaut (Prilog 2); hoteli (Korana–Srakovčić, Carlstadt i dr. hoteli); 27 agroturizama u KŽ, oko 170 s susjednim županijama	potencijalni kupci lokalnih namirnica [56] , [57] , [27] , [111]
Potporne institucije	Grad Karlovac (UO za gospodarstvo, razvoj grada i fondove EU); Karlovačka županija; RRA KŽ; LAG Vallis Colapis; MPŠR – savjetodavna služba; APPRRR; HAPIH; Veleučilište u Karlovcu; Pčelarsko društvo Karlovac; HMRR	[31] , [32] , [34] , [35] , [15] , [37] , [39] , [26] , [7]
Manifestacije	Dani piva Karlovac; Zvezdano ljetno, Advent u Karlovcu, Dani obrtništva i Obrtnički sajam; Božićni obrtnički sajam; nacionalni sajmovi (Gudovec i dr.)	promocija i prodaja [42] , [44] , [43] , [45]

Prilog 2. Popis ugostiteljskih objekata na području Grada Karlovca

Pregled aktivnih i privremeno zatvorenih ugostiteljskih objekata s pripremom hrane. Stanje na dan 4. kolovoza 2026.

	Naziv objekta	Vrsta objekta	Adresa
1	Aminess Kadoor Hotel – restoran	hotelski restoran	Ul. Vladimira Nazora 4
2	Bistro Kastel	bistro	Zagrad-Gaj ul. 5 (stari grad Dubovac)
3	Bistro King	bistro	Rakovac ul. 8
4	Bistro Palma coffee & cakes	bistro	Ul. Matka Laginje 1A
5	Bistro PIPO Grill	bistro	Ul. Ivana Mažuranića 5
6	Bistro Špajza	bistro	Ul. Grgura Ninskog 4
7	Buffet GP	zalogajnica	Ul. Celestina Medovića 1A
8	Čevabdžinica Banija	objekt brze prehrane	Banija ul. 28
9	Fast Food Scooby Doo	objekt brze prehrane	Ul. Stjepana Radića 28
10	Gostionica Vinski	gostionica	Ilovac 21
11	Kintsugi	restoran	Ul. Tadije Smičiklase 16
12	Kod Bakija	restoran	Jelaši ul.
13	Konoba Zec	konoba	Ul. Mirka Bogovića 2
14	KTC Restoran „Karlovac“	restoran	Senjska ul. 118/4
15	Lana Korana	restoran	Koransko šetalište 6
16	McDonald's Karlovac	objekt brze prehrane	Trg hrvatskih branitelja 3
17	Pizzeria Mona Lisa	pizzeria	Ul. Stjepana Radića 20
18	Pizzeria Orca	pizzeria	Ul. Maksimilijana Vrhovca 1
19	Poh&Go	objekt brze prehrane	Trg hrvatskih branitelja 4
20	Restoran Dobra – Hotel Korana Srakovčić	hotelski restoran	Perivoj Josipa Vrbanića 8
21	Restoran Dolcevita	restoran	Novaki 51
22	Restoran Kalvarija	restoran	Vučjak 3
23	Restoran Kristal	restoran	Ul. Matka Laginje 1
24	Restoran Kvaka	restoran	Žorovica ul. 3
25	Restoran Lovački rog	restoran	Zagrebačka ul. 146
26	Restoran M90	restoran	Zagrebačka ul. 17b
27	Restoran Panorama	restoran	Trg hrvatskih branitelja 4
28	Restoran „Pod starimi krovovi“	restoran	Trg bana J. Jelačića 3
29	Restoran Pod Švarčom	restoran	Senjska ul. 63
30	Restoran Ružica	restoran	Zagrebačka ul. 17
31	Restoran Tempo	restoran	Obala Vladimira Mažuranića 1
32	Restoran Vami	restoran	Ul. Andrije Hebranga 17
33	Restoran Zrinski	restoran	Ul. Marina Držića 4
34	Tiffany	pizzeria	Ul. Dr. Vladka Mačeka 6
35	Vege Klub Chandra	vege restoran	Ul. Jurja Haulika 22

Objekti registrirani na adresi, ali trenutno ne posluju.

	Naziv objekta	Vrsta objekta	Adresa
1	Bistro i caffe bar Kupa	bistro	Obala Franje Račkog 4
2	Konoba Kostanjac	konoba	Ul. Janka Draškovića 1
3	La Trattoria	bistro	Ul. Petra Preradovića 10
4	Pizzeria Mamma Mia	pizzeria	Ul. Maksimilijana Vrhovca 23
5	Restoran Mandić	restoran	Jamadolska ul. 2A

Hoteli s vlastitim ugostiteljskim sadržajem navedeni su i u tablici pod točkom 1.

	Naziv objekta	Vrsta objekta	Adresa
1	Hotel Korana – Srakovčić	hotel 4*	Perivoj Josipa Vrbanića 8
2	Aminess Kadoor Hotel	hotel	Ul. Vladimira Nazora 4
3	Hotel Carlstadt	hotel 3*	Ul. Ambroza Vranyczanya 1
4	Hostel Bedem / Studentski dom	hostel (1.7.–1.10.)	Zvijezda – bivša vojarna J. Jelačića

Prilog 4. Poljoprivredna gospodarstva Grada Karlovca prema ARKOD bazi (31.12.2025.)

Podaci su izvedeni iz službene tablice APPRRR-a „Prikaz broja i površine ARKOD-a i broja PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a“ (stanje 31.12.2025.), zbrajanjem svih naselja Grada Karlovca [\[16\]](#):

Razred (ukupna površina PG-a)	Broj PG-a	Udio PG-a	ARKOD parcela	Površina (ha)	Pros. ha po PG-u
< 3 ha	752	53,4 %	3.390	1.066,08	1,42
3 – 20 ha	618	43,9 %	8.478	4.085,19	6,61
20 – 100 ha	36	2,6 %	1.589	1.295,60	35,99
100 – 1.500 ha	1	0,1 %	129	105,99	105,99
≥ 1.500 ha	0	–	0	0,00	–
Ukupno Grad Karlovac	1.407	100 %	13.586	6.552,86	4,66
Karlovačka županija	6.130	–	61.090	31.362,52	5,12
Republika Hrvatska	282.640	–	2.612.260	2.289.935,92	8,10

Prilog 5. Upitnik za poljoprivrednike vezano za kratke lance opskrbe

Grad Karlovac priprema Program razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za razdoblje 2027. – 2031. Da bi se mjere i potpore oblikovale prema stvarnim potrebama, potrebni su podaci o tome što proizvodite, kako i kome prodajete te što vas u tome najviše koči. Ispunjavanje upitnika traje otprilike 5 – 10 minuta. Upitnik ispunjava nositelj gospodarstva ili član koji najbolje poznaje proizvodnju i prodaju.

A. OPĆI PODACI O GOSPODARSTVU

1. Naziv nositelja gospodarstva / naziv gospodarstva:

2. MIBPG (matični identifikacijski broj poljoprivrednog gospodarstva):

3. Adresa i naselje na području Grada Karlovca:

Ulica i kbr.: _____ Naselje: _____

4. Kontakt podaci:

Telefon / mobitel: _____ E-pošta: _____

Mrežna stranica / društvene mreže: _____

5. Pravni oblik gospodarstva:

- ☐ OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ☐ Obrt registriran za poljoprivrednu djelatnost
- ☐ Trgovačko društvo (d.o.o., j.d.o.o.) ☐ Zadruga
- ☐ Ostalo: _____

6. Godina početka bavljenja poljoprivredom / upisa u Upisnik poljoprivrednika:

7. Podaci o nositelju gospodarstva:

Dob nositelja	☐ do 40 g. ☐ 41 – 55 g. ☐ 56 – 65 g. ☐ iznad 65 g.
Spol nositelja	☐ muški ☐ ženski
Stručna sprema iz područja poljoprivrede	☐ da ☐ ne ☐ samo tečajevi/edukacije
Poljoprivreda je za nositelja	☐ jedino zanimanje ☐ dopunska djelatnost uz drugi posao ☐ uz mirovinu

8. Radna snaga i nasljeđivanje:

Broj osoba koje redovito rade na gospodarstvu: _____

Broj stalno zaposlenih (izvan članova obitelji): _____

Postoji li osoba koja će preuzeti gospodarstvo (nasljednik)?

- ☐ da ☐ ne ☐ još nije poznato

B. PROIZVODNI KAPACITETI

9. Ukupna poljoprivredna površina kojom raspolazete (u ha):

	U vlasništvu (ha)	U zakupu (ha)	Ukupno (ha)
Poljoprivredna površina			

10. Struktura korištenja površina (upišite približnu površinu u ha ili m² za zaštićene prostore):

Kategorija	Površina	Napomena (kulture)
Oranice (žitarice, industrijsko, krmno bilje)		
Povrće na otvorenom		
Zaštićeni prostori (plastenici, staklenici) – m ²		
Voćnjaci		
Vinogradi		
Livade i pašnjaci		
Ljekovito i aromatično bilje		
Ostalo: _____		

11. Stočarska proizvodnja (upišite broj grla / košnica):

Vrsta	Broj	Vrsta	Broj	Napomena
Muzne krave		Svinje		
Ostala goveda		Perad		
Ovce / koze		Košnice pčela		
Ostalo: _____		Ostalo: _____		

12. Navedite do pet glavnih proizvoda koje proizvodite i njihovu dostupnost tijekom godine:

Proizvod	Godišnja količina (kg / kom / l)	Razdoblje dostupnosti (mjeseci)	Prodaje se? (da/ne)
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

13. Način proizvodnje:

☐ konvencionalna proizvodnja	☐ ekološka proizvodnja (certificirana)
☐ u prijelaznom razdoblju na ekološku	☐ integrirana proizvodnja
☐ razmišljam o prelasku na ekološku proizvodnju	☐ ostalo: _____

14. Posjedujete li certifikate, oznake kvalitete ili zaštićene oznake? *(moguće više odgovora)*

☐ ne posjedujem	☐ ekološki certifikat
☐ oznaka „Hrvatski proizvod / Izvorno hrvatsko“	☐ zaštićena oznaka izvornosti ili zemljopisnog podrijetla
☐ HACCP / sustav sigurnosti hrane	☐ GlobalGAP ili sličan standard
☐ ostalo: _____	

15. Kojom opremom i infrastrukturu raspolazete? *(moguće više odgovora)*

☐ hladnjača / rashladna komora	☐ sustav navodnjavanja
☐ sušara	☐ plastenici / staklenici
☐ prostor za doradu i pakiranje	☐ vlastito dostavno vozilo
☐ rashladno dostavno vozilo	☐ skladište / spremište
☐ objekt za preradu	☐ prodajni prostor na gospodarstvu
☐ vaga s fiskalizacijom / POS uređaj	☐ ništa od navedenog

C. PRERADA I DOPUNSKJE DJELATNOSTI

16. Bavite li se preradom vlastitih poljoprivrednih proizvoda?

- ☐ da, imam registriranu dopunsku djelatnost na gospodarstvu
- ☐ da, ali bez registrirane dopunske djelatnosti (samo za vlastite potrebe)
- ☐ ne, ali me zanima
- ☐ ne i ne planiram

17. Ako se bavite (ili planirate) preradom, o kojoj je vrsti riječ? *(moguće više odgovora)*

☐ mliječni proizvodi (sir, vrhnje)	☐ mesni proizvodi (suhomesnato, kobasice)
☐ prerada voća (sokovi, džemovi, sušeno voće)	☐ prerada povrća (kiseljenje, ajvar, umaci)
☐ med i pčelinji proizvodi	☐ rakije i likeri
☐ vino	☐ mlinarstvo, tjestenina, pekarski proizvodi
☐ ulja (bučino, orahovo i dr.)	☐ ljekovito bilje, čajevi, pripravci
☐ ostalo: _____	

18. Ispunjavate li uvjete za stavljanje prerađevina na tržište?

Registrirani ili odobreni objekt za preradu hrane	☐ da ☐ ne ☐ u postupku
Uspostavljen HACCP sustav	☐ da ☐ ne ☐ u postupku
Deklaracije i označavanje proizvoda usklađeni s propisima	☐ da ☐ ne ☐ djelomično
Registrirana dopunska djelatnost na OPG-u	☐ da ☐ ne ☐ u postupku

19. Biste li koristili zajednički (gradski) pogon za preradu i pakiranje, dostupan više gospodarstava?

☐ da, redovito	☐ da, povremeno / sezonski
☐ ne	☐ ne znam

D. PRODAJA I KANALI PLASMANA**20. Prodajete li dio svoje proizvodnje?**

- ☐ da, veći dio proizvodnje (više od 50 %)
- ☐ da, manji dio proizvodnje (do 50 %)
- ☐ ne, proizvodim isključivo za vlastite potrebe → prijedite na pitanje 30.

21. Kojim kanalima prodajete i koliki je približan udio svakog kanala u ukupnoj prodaji?

Kanal prodaje	Koristim (X)	Udio u prodaji (%)
Izravna prodaja na gospodarstvu („kućni prag“)		
Gradska tržnica u Karlovcu		
Druge tržnice izvan Grada Karlovca		
Sajmovi i manifestacije		
Izravna dostava restoranima, kavanama, hotelima (HoReCa)		
Agroturizmi i seoska domaćinstva		
Škole, vrtići, bolnica, dom za starije (javne ustanove)		
Lokalne trgovine i specijalizirane prodavaonice		
Trgovački lanci / veletrgovina		
Otkupljivač ili prerađivač (npr. mljekara, klaonica)		
Zadruga ili proizvođačka organizacija		
Internetska prodaja (vlastiti webshop, platforme)		
Društvene mreže i grupe (Facebook, Instagram, WhatsApp/Viber)		
Dostava „košarica“ pretplatnicima		
Model „uberi sam“		
Ostalo: _____		

22. Približan godišnji prihod od prodaje poljoprivrednih proizvoda:

☐ do 5.000 EUR	☐ 5.001 – 15.000 EUR
☐ 15.001 – 40.000 EUR	☐ 40.001 – 100.000 EUR
☐ više od 100.000 EUR	

23. Prodajete li javnim ustanovama (škole, vrtići, bolnica, dom za starije)?

☐ da, redovito	☐ da, povremeno
☐ ne, ali sam pokušao/la	☐ ne, nikada nisam pokušao/la

24. Znete li za dinamički sustav zelene javne nabave hrane za osnovne škole Karlovačke županije?

☐ da, sudjelujem u njemu	☐ da, znam za njega, ali ne sudjelujem
☐ ne, prvi put čujem	

Ako ne sudjelujete, a znate za sustav – zašto?

☐ presložena dokumentacija i postupak	☐ ne mogu jamčiti kontinuitet isporuke
☐ premale količine / prevelike tražene količine	☐ nepovoljni uvjeti plaćanja
☐ nemam odgovarajuće proizvode	☐ nemam mogućnost dostave
☐ ostalo: _____	

25. Prodajete li putem interneta i jeste li koristili eTržnicu Karlovačke županije i Grada Karlovca (2020.)?

Prodaja putem vlastitog webshopa	☐ da ☐ ne ☐ planiram
Prodaja putem platformi (Plodovi.hr, Finoteka, Locavore i sl.)	☐ da ☐ ne ☐ planiram
Prodaja putem društvenih mreža	☐ da ☐ ne ☐ planiram
Koristio/la sam eTržnicu Karlovačke županije i Grada Karlovca	☐ da ☐ ne ☐ nisam znao/la za nju

26. Kako organizirate dostavu proizvoda kupcima? (moguće više odgovora)

☐ kupac dolazi po robu na gospodarstvo	☐ dostavljam vlastitim vozilom
☐ dostavljam vlastitim rashladnim vozilom	☐ koristim dostavnu službu / kurira
☐ dostava u dogovoru s drugim proizvođačima	☐ ne dostavljam – to mi je prepreka

27. Administrativna spremnost za prodaju poslovnim kupcima:

Mogu izdati račun (R1) pravnoj osobi	☐ da ☐ ne ☐ ne znam
Imam fiskalizaciju	☐ da ☐ ne
Vodim evidenciju o proizvodnji i prodaji (sljedivost)	☐ da ☐ ne ☐ djelomično
U sustavu sam PDV-a	☐ da ☐ ne
Mogu prihvatiti odgodu plaćanja od 30 – 60 dana	☐ da ☐ ne ☐ teško

28. Imate li kapacitet za povećanje proizvodnje ako bi otkup bio osiguran (npr. škole, vrtići, restorani)?

- ☐ da, mogu znatno povećati (više od 50 %)
- ☐ da, mogu umjereno povećati (do 50 %)
- ☐ mogu, ali samo uz ulaganje u opremu ili zemljište
- ☐ ne, na granici sam kapaciteta
- ☐ ne znam

29. Koje proizvode biste mogli isporučivati kontinuirano tijekom veće dijela godine?

E. PREPREKE U PRODAJI I PLASMANU

30. Ocijenite koliko Vam pojedina prepreka otežava izravnu prodaju. (1 = nije prepreka, 5 = velika prepreka)

	1	2	3	4	5
Male i neujednačene količine proizvodnje	☐	☐	☐	☐	☐
Sezonalnost – nemogućnost isporuke tijekom cijele godine	☐	☐	☐	☐	☐
Troškovi i organizacija prijevoza / dostave	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak hladnog lanca (hlađenje, rashladno vozilo)	☐	☐	☐	☐	☐
Administrativno opterećenje i papirologija	☐	☐	☐	☐	☐
Zahtjevi higijenskih standarda i HACCP-a	☐	☐	☐	☐	☐
Složeni postupci javne nabave	☐	☐	☐	☐	☐
Registracija dopunskih djelatnosti i prerade	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak vremena za prodaju i dostavu	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak radne snage	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak znanja o marketingu i digitalnoj prodaji	☐	☐	☐	☐	☐
Nepoznavanje propisa i obveza	☐	☐	☐	☐	☐
Nesigurnost i kašnjenje naplate	☐	☐	☐	☐	☐
Nedostatak prodajnog prostora / mjesta na tržnici	☐	☐	☐	☐	☐
Nepovjerenje prema udruživanju i zadrugama	☐	☐	☐	☐	☐

F. UDRUŽIVANJE I SURADNJA

31. Jeste li član neke od navedenih organizacija? (moguće više odgovora)

☐ nisam član nijedne organizacije	☐ udruga poljoprivrednika / pčelara / vinogradara
☐ poljoprivredna zadruga	☐ proizvođačka organizacija
☐ LAG Vallis Colapis	☐ ostalo: _____

32. Koliko ste spremni na sljedeće oblike zajedničkog djelovanja?

	Da	Možda	Ne
Zajednička nabava repromaterijala	☐	☐	☐
Zajedničko korištenje hladnjače i skladišta	☐	☐	☐
Zajednički prijevoz i dostava kupcima	☐	☐	☐
Zajednički nastup prema školama i vrtićima	☐	☐	☐
Zajednička prodaja pod zajedničkom markom	☐	☐	☐
Zajednička internetska prodaja	☐	☐	☐
Osnivanje ili pristupanje zadrugi / proizvođačkoj organizaciji	☐	☐	☐
Zajednički nastup na sajmovima	☐	☐	☐

33. Surađujete li već s drugim proizvođačima s područja Grada Karlovca?

☐ da, redovito	☐ da, povremeno
☐ ne, ali bih želio/la	☐ ne i ne planiram

G. INTERES ZA MJERE I POTPORE GRADA KARLOVCA

34. Ocijenite koliko bi Vam pojedina mjera Grada Karlovca bila korisna. (1 = nije korisna, 5 = vrlo korisna)

	1	2	3	4	5
Logističko čvorište na tržnici (otkup, hlađenje, pakiranje, dostava)	☐	☐	☐	☐	☐
Obnova e-tržnice s naručivanjem i plaćanjem putem interneta	☐	☐	☐	☐	☐
Uključivanje gradskih škola i vrtića u nabavu lokalne hrane	☐	☐	☐	☐	☐
Pomoć pri pripremi dokumentacije za javnu nabavu	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za plastenike, navodnjavanje i sadni materijal	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za opremu za doradu, pakiranje i hlađenje	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za registraciju dopunskih djelatnosti i prerađu	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za certificiranje (ekološka proizvodnja, oznake kvalitete)	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za digitalizaciju prodaje (webshop, oglašavanje)	☐	☐	☐	☐	☐
Sufinanciranje nastupa na sajmovima i manifestacijama	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5
Uspostava zajedničke oznake „karlovački proizvod“	☐	☐	☐	☐	☐
Povezivanje s restoranima i agroturizmima	☐	☐	☐	☐	☐
Edukacije i savjetovanje	☐	☐	☐	☐	☐
Povoljan zakup gradskog i državnog poljoprivrednog zemljišta	☐	☐	☐	☐	☐
Potpore za udruživanje i zajednička ulaganja	☐	☐	☐	☐	☐

35. Biste li se uključili u pilot-projekte u prvoj godini provedbe Programa?

Isporuka hrane gradskoj školi ili vrtiću	☐ da ☐ možda ☐ ne
Tjedna točka preuzimanja narudžbi na gradskoj tržnici	☐ da ☐ možda ☐ ne
Obnovljena internetska prodaja lokalnih proizvoda	☐ da ☐ možda ☐ ne
Zajednička dostava restoranima i agroturizmima	☐ da ☐ možda ☐ ne
Zajednička promocija pod oznakom lokalnog podrijetla	☐ da ☐ možda ☐ ne

36. Koje bi Vam edukacije najviše koristile? (moguće više odgovora)

☐ higijenski uvjeti, HACCP i sigurnost hrane	☐ registracija dopunskih djelatnosti i prerade
☐ označavanje i deklaracije proizvoda	☐ javna nabava – kako sudjelovati
☐ internetska prodaja i vođenje webshopa	☐ društvene mreže i fotografiranje proizvoda
☐ izračun cijene i troškova proizvodnje	☐ ekološka proizvodnja i certificiranje
☐ proizvodnja povrća i voća (tehnologija)	☐ udruživanje, zadrugarstvo i zajednički nastup
☐ prijava na natječaje i EU fondove	☐ ostalo: _____

H. SUGLASNOST ZA OBRADU OSOBNIH PODATAKA

Nadopuniti tekstem sukladno smjernicama Pravne službe Grada Karlovca.

4 Popis tablica

Tablica 1 Klasifikacija kratkih lanaca opskrbe hranom (izvor: [5], [6])	7
Tablica 2 Analiza PG-ova prema veličini	12
Tablica 3 Analiza agro pokazatelja Grada Karlovca u odnosu na Karlovačku županiju i Republiku Hrvatsku	13
Tablica 4 Mali prerađivači u kontekstu OPG-ova na području Grada Karlovca – tipovi prerade i primjeri (indikativno, prema javno dostupnim bazama).....	14
Tablica 5 Usporedba konvencionalnih i kratkih lanaca opskrbe (izrađeno prema: [28], [3], [30], [6]).	15
Tablica 6 Sajamske manifestacije relevantne za plasman i promociju karlovačkih proizvođača.....	17
Tablica 7 Odabrani HoReCa objekti relevantni za kratke lance opskrbe (potpuni popis objekata na području Grada Karlovca u Prilogu 2).....	19
Tablica 8 Pregled barijera za uspostavu kratkih lanaca opskrbe.....	24
Tablica 9 Analiza potencijala za Grad Karlovac i uspostavu kratkih lanaca opskrbe.....	26
Tablica 10 Primjeri dobre prakse kratkih lanaca opskrbe iz Europske unije ([6], [83])	28
Tablica 11 Pregled preporuka	32
Tablica 12 Preporučeni izvori podataka za analitičku osnovu Programa	43
Tablica 13 Radni okvir SWOT analize – snage i slabosti	45
Tablica 14 Tematska područja Programa - važnost i praktična provedba	51

5 Popis slika

Slika 1 Poljoprivreda Grada Karlovca u brojkama (izvori: [16]; obrada: IPS Konzalting).....	11
Slika 2 SWOT analiza za kratke lance opskrbe za Grad Karlovac.....	22
Slika 3 Pregled tematskih područja za smjernice	50

6 Kazalo referenci

- [1] [Grad Karlovac, Plan razvoja Grada Karlovca 2021.–2030., 2021.](#)
- [2] [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Zeleno izvješće – Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2023. godini, 2024.](#)
- [3] [Uredba \(EU\) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju iz EPFRR-a, EUR-Lex, 2013.](#)
- [4] [Uredba \(EU\) 2021/2115 Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju pravila o potpori za strateške planove ZPP-a, EUR-Lex, 2021.](#)
- [5] [Gajdić D., Definiranje i obilježja kratkih opskrbnih lanaca poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, 2019.](#)
- [6] Špicnagel Čurko A.-M., Đukić B. (IPS Konzalting d.o.o.), Kratki lanci opskrbe poljoprivrednih proizvoda, brošura, Nacionalna ruralna mreža / Program ruralnog razvoja RH 2014.–2020., Sisak, 2021.
- [7] [Hrvatska mreža za ruralni razvoj, Promicanje kratkih i alternativnih lanaca opskrbe hranom u EU: uloga agroekologije.](#)
- [8] [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Školska shema – Značaj ekološke poljoprivrede i kratkih lanaca opskrbe.](#)
- [9] [Europska komisija, Strategija „od polja do stola“ za pravedan, zdrav i ekološki prihvatljiv prehrambeni sustav, COM\(2020\) 381, EUR-Lex, 2020.](#)
- [10] [Strategija poljoprivrede do 2030. godine, NN 26/22, Narodne novine, 2022.](#)
- [11] [Strateški plan Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.–2027., Uprava za potpore poljoprivredi i ruralnom razvoju.](#)
- [12] [Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2021. – konačni rezultati, 2022.](#)
- [13] [Karlovačka županija, Opći podaci o Karlovačkoj županiji.](#)
- [14] [Gradonačelnik.hr, Karlovac: Gradsku potporu dobila 34 mlada poljoprivrednika i 11 OPG-ova, 2021.](#)
- [15] [Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Upisnik poljoprivrednika.](#)
- [16] [APPRRR – ARKOD baza: Prikaz broja i površine ARKOD-a i broja PG-a s obzirom na veličinu i sjedište PG-a, stanje 31.12.2025.; sažetak podataka za Grad Karlovac: „Karlovac ARKOD infografika“ \(HTML, obrada IPS Konzalting, 2026.\).](#)
- [17] [eTržnica Karlovačke županije i Grada Karlovca \(arhivirana inačica platforme\).](#)
- [18] [Grad Karlovac, Pokrenuta E-tržnica lokalnih OPG proizvođača, 2020.](#)
- [19] [Radio Mrežnica, 24 OPG-a na eTržnici nudi sve – jaja, mliječne proizvode, med, meso, lješnjake, sadnice, voće, povrće, 2020.](#)
- [20] [Grad Karlovac, Dodijeljene potpore male vrijednosti za poljoprivredu i ruralni razvoj u 2024. godini, 2025.](#)
- [21] [Finoteka, kategorija Karlovac – proizvodi lokalnih proizvođača.](#)
- [22] [Lider Media, KIM proslavio 50. godišnjicu rada, 2018.](#)
- [23] [Tvrte.hr, KIM Mlekara Karlovac d.o.o.](#)
- [24] [Žitoproizvod d.d., Tradicija od 1946.](#)
- [25] [Hrvatska tehnička enciklopedija \(LZMK\), Karlovačka pivovara d.d.](#)
- [26] [Pčelarsko društvo Karlovac.](#)
- [27] [Idemo na selo \(idemonaselo.hr\), nacionalna baza agroturizama; izvod podataka „agroturizmi idemonaselo.xlsx“, 2026.](#)
- [28] [Gajdić D., Tržište i distribucija poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, skripta, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, 2023.](#)
- [29] [Ja Trgovac, Lanac opskrbe – Trendovi: Kratki poljoprivredno-prehrambeni lanci opskrbe u Hrvatskoj.](#)
- [30] [Zelena javna nabava \(zelenanabava.hr\), Promoviranje i jačanje kratkih lanaca opskrbe hranom.](#)
- [31] [Grad Karlovac, Upravni odjel za gospodarstvo, razvoj grada i fondove EU.](#)
- [32] [Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije, Od polja do stola naših škola!, 2025.](#)
- [33] [Karlovačka županija, Potpisani prvi „zeleni“ ugovori, 2025.](#)
- [34] [LAG Vallis Colapis, službene stranice.](#)
- [35] [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, Uprava za stručnu podršku razvoju poljoprivrede \(savjetodavna služba\).](#)
- [36] [Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, kontakti Uprave za stručnu podršku razvoju poljoprivrede.](#)
- [37] [Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu \(HAPIH\).](#)
- [38] [Tržnica Karlovac d.o.o., Povijest tržnice.](#)
- [39] [Velevučilište u Karlovcu, studij Prehrambene tehnologije.](#)
- [40] [ZMAG – Zelena mreža aktivističkih grupa, Hrana za dobro – Kratki lanci opskrbe.](#)
- [41] [Visit Karlovac, Gradska tržnica.](#)
- [42] [Dani piva Karlovac, službene stranice.](#)
- [43] [Obrtnička komora Karlovačke županije, Božićni obrtnički sajam u Karlovcu.](#)
- [44] [Radio Mrežnica, Dani obrtništva i Obrtnički sajam u gradu Karlovcu i Karlovačkoj županiji, 2025.](#)

- [45] [Bjelovarski sajam \(Gudovec\), sajamske priredbe.](#)
- [46] [Agroklub, Kalendar sajmovi i događanja.](#)
- [47] [Hrvatska gospodarska komora, Sajmovi u Hrvatskoj.](#)
- [48] [Plodovi.hr, online tržnica domaćih proizvoda.](#)
- [49] [Finoteka, online trgovina i dostava domaćih proizvoda.](#)
- [50] [Plac.hr, maloprodaja svježeg voća, povrća i domaćih proizvoda.](#)
- [51] [OPG Burza, online servis za prodaju domaćih OPG proizvoda.](#)
- [52] [Ajmo Lokalno, online tržnica domaćih proizvoda.](#)
- [53] [Online tržnice Grada Zagreba.](#)
- [54] [Agroklub, 20+ mjesta na internetu putem kojih možete pomoći prodaju proizvoda Vašeg OPG-a, 2020.](#)
- [55] [Glas Slavonije, Broj ugostiteljskih objekata povećan za dva posto, 2024.](#)
- [56] [Gastronaut.hr, Popis restorana: Karlovac.](#)
- [57] [Hotel Korana – Srakovčić, službene stranice.](#)
- [58] [Visit Karlovac, Restoran Dobra – Hotel Korana Srakovčić.](#)
- [59] [Putologija, Gdje jesti u Karlovcu? – Top 10 preporuka.](#)
- [60] [Tripadvisor, Lana Korana Restoran, Karlovac.](#)
- [61] [Regionalna razvojna agencija Karlovačke županije, Muljava okupila kuhare, proizvođače i ravnatelje – potpisani novi ugovori za škole, 2026.](#)
- [62] [Zrno bio bistro, Zagreb – prvi certificirani ekološki restoran u Hrvatskoj.](#)
- [63] [Zrno eko imanje, Habjanovac – najstarije hrvatsko ekološko imanje.](#)
- [64] [Grad Karlovac, Upravni odjel za društvene djelatnosti.](#)
- [65] [Karlovačka županija, Adresar dječjih vrtića, 2025.](#)
- [66] [Karlovačka županija, Ustanove socijalne skrbi.](#)
- [67] [HRT Magazin, Spoj škola i OPG-ova: Djeca jedu domaće, a jelovnike sastavlja nutricionist, 2026.](#)
- [68] [KAportal, Zelena javna nabava Karlovačke županije zainteresirala i druge, 2026.](#)
- [69] [javna-nabava.info, Kratki lanci opskrbe: primjena kriterija ekonomski najpovoljnije ponude u nabavi poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i hrane.](#)
- [70] [Maurović Koščak, doktorska disertacija: Kratki lanci opskrbe ekoloških proizvođača u Republici Hrvatskoj, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek.](#)
- [71] [Šibensko-kninska županija, Studija „Kratki lanci opskrbe hranom kao temelj održivog razvoja...“.](#)
- [72] [Zelena javna nabava \(zelenanabava.hr\), Zelena javna nabava u školama i vrtićima – primjer Grad Sisak.](#)
- [73] [Grad Zagreb, Predstavljen projekt „Zelena javna nabava hrane u školama grada Zagreba“.](#)
- [74] [EUFIC, Short food supply chains exist in many forms across Europe \(projekti Strength2Food i SMARTCHAIN\).](#)
- [75] [URBACT, Short food supply chains – Relocalising production to empower actors and make territories resilient.](#)
- [76] [EIP-AGRI \(Europska komisija\), Discovering short food supply chains good practices in urban areas.](#)
- [77] [agroBRIDGES \(Horizon 2020\), Good Practices and Success Cases for Short Food Supply Chains, Zenodo, 2022.](#)
- [78] [COREnet \(Horizon Europe\), Connecting advisors toward a European network for consumer-producer chains.](#)
- [79] [EU CAP Network, New European network launched to boost short food supply chains, 2025.](#)
- [80] [EU4Advice \(Horizon Europe\), EU Network of Short Food Supply Chain Advisors – a COREnet and EU4Advice collaborative effort.](#)
- [81] [Augère-Granier M.-L., Short food supply chains and local food systems in the EU, Briefing PE 586.650, European Parliamentary Research Service \(EPRS\), 2016.](#)
- [82] [Kneafsey M. i dr., Short Food Supply Chains and Local Food Systems in the EU. A State of Play of their Socio-Economic Characteristics, JRC Scientific and Policy Reports \(JRC 80420\), Europska komisija, 2013.](#)
- [83] [Strength2Food \(Horizon 2020\), Strategic Guide: Short Food Supply Chains, 2021.](#)
- [84] [Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju uvjeta za provedbu potpore Unije zajedničkoj poljoprivrednoj politici za razdoblje od 2028. do 2034., COM\(2025\) 560, EUR-Lex, 2025.](#)
- [85] [Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Europskog fonda za ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju, poljoprivredu i ruralni razvoj, ribarstvo i pomorstvo, prosperitet i sigurnost za razdoblje 2028.–2034., COM\(2025\) 565, EUR-Lex, 2025.](#)
- [86] [Zakon o sustavu strateškog planiranja i upravljanja razvojem Republike Hrvatske, NN 123/17, 151/22.](#)
- [87] [Grad Karlovac, Provedbeni program Grada Karlovca za razdoblje 2025.–2029.](#)

- [88] [Europska komisija, Europski zeleni plan, COM\(2019\) 640, EUR-Lex, 2019.](#)
- [89] [Europska komisija, Vizija za poljoprivredu i hranu, COM\(2025\) 75, EUR-Lex, 19. veljače 2025.](#)
- [90] [Europska komisija, The CAP 2028–2034 proposal explained: fairer, better targeted income support for farmers, 10. studenoga 2025.](#)
- [91] [Europska komisija, Generacijska obnova u poljoprivredi; Komunikacija Komisije COM\(2025\) 872, EUR-Lex, 2025.](#)
- [92] [Europska komisija, Commission presents minimum national allocations for the CAP after 2027, 17. rujna 2025.; APPRRR, ZPP nakon 2027.](#)
- [93] [Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, NN 13/21.](#)
- [94] [Zakon o poljoprivredi, NN 118/18, 42/20, 127/20, 52/21, 152/22, 152/24.](#)
- [95] [Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, NN 29/18, 32/19, 18/23.](#)
- [96] [Zakon o poljoprivrednom zemljištu, NN 20/18, 115/18, 98/19, 57/22, 136/25.](#)
- [97] [Zakon o javnoj nabavi, NN 120/16, 114/22, 48/26.](#)
- [98] [Uredba \(EU\) 2018/848 Europskog parlamenta i Vijeća o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda, EUR-Lex, 2018.](#)
- [99] [Uredba Komisije \(EU\) 2024/3118 od 10. prosinca 2024. o izmjeni Uredbe \(EU\) br. 1408/2013 o primjeni članaka 107. i 108. UFEU-a na potpore de minimis u poljoprivrednom sektoru, EUR-Lex, 2024.](#)
- [100] [Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni akcijski plan razvoja ekološke poljoprivrede 2023.–2030., usvojen 31. kolovoza 2023.](#)
- [101] [Karlovačka županija, Plan razvoja Karlovačke županije 2021.–2027., usvojen 30. ožujka 2023.](#)
- [102] [Grad Karlovac, Karlovačkim poljoprivrednicima gotovo 89 tisuća eura za mehanizaciju i opremu, 6. srpnja 2026.; Program poticanja poljoprivrede i ruralnog razvoja na području Grada Karlovca za 2026. godinu.](#)
- [103] [Državni zavod za statistiku, Broj i struktura poslovnih subjekata u rujnu 2025., Priopćenje POSL-2025-1-1/3, 7. studenoga 2025.](#)
- [104] [Hrvatska obrtnička komora, Broj obrta u ugostiteljstvu i turizmu ove godine 11.792 – 165 više nego prošle, 2024.](#)
- [105] [Grad Karlovac, Prostorni plan uređenja Grada Karlovca – IV. izmjene i dopune, „Glasnik Grada Karlovca“ br. 01/02, 05/10, 06/11, 17/20, 21/23, 24/23 \(pročišćeni tekst\).](#)
- [106] <https://www.apprrr.hr/wp-content/uploads/2026/03/Prikaz-broja-i-povrsina-ARKOD-a-po-naseljima-i-vrsti-uporabe-poljoprivrednog-zemljista-31.12.2025.xlsx>
- [107] [APPRRR – ARKOD baza: Prikaz broja i površina ARKOD-a po naseljima i vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta, stanje 31.12.2022. \(osnovica za usporedbu trenda 2022.–2025.\); https://www.apprrr.hr/arkod/](#)
- [108] [Europska komisija, TRACES NT \(TRAdE Control and Expert System\) – evidencija certifikata subjekata u ekološkoj proizvodnji izdanih u skladu s Uredbom \(EU\) 2018/848; nacionalna evidencija: Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ribarstva; podaci za Grad Karlovac, stanje 31.12.2025.](#)
- [109] [APPRRR, Baza korisnika potpora – Popis korisnika potpora za financijsku godinu 2025. i financijsku godinu 2024. \(iznosi isplaćeni korisnicima sa sjedištem na području Grada Karlovca\); https://www.apprrr.hr/baza-korisnika-potpورا/](#)
- [110] <https://www.pivac.hr/index.php/hr/novosti/ppk-karlovačka-mesna-industrija-pripaja-se-mesnoj-industriji-braca-pivac>
- [111] <https://visitkarlovac.hr/smiestaj/>
- [112] <https://www.kazup.hr/javni-pozivi/javni-poziv-za-podnosenje-prijava-za-dodjelu-potpورا-male-vrijednosti-u-poljoprivredi-i-ruralnom-razvoju-u-karlovačkoj-zupaniji-za-2026-godinu>
- [113] <https://www.srednja.hr/faks/vijesti/11896/nekadasnji-vojni-objekt-postaje-menza-studenti-godinama-cekaju-na-nju/vijest>